GAZ WODA I TECHNIKA SANITARNA

ROK XVII LISTOPAD 1937 NR 11

MIESIĘCZNIK. ORGAN POLSKIEGO ZRZESZENIA GAZOWNIKÓW, WODOCIĄGOWCÓW I TECHNIKÓW SANITARNYCH, ZWIĄZKU GOSPODARCZEGO GAZOWNI I ZAKŁADÓW WODOCIĄGOWYCH W PAŃSTWIE POLSKIM ORAZ POLSKIEGO KOMITETU TECHNIKI SANITARNEJ I HIGIENY MIAST.

REDAKCJA I ADMINISTR.: KRAKÓW, GAZOWNIA MIEJSKA. TEL. 152-05. P. K. O. 406.678.

GAZ, WODA i TECHNIKA SANITARNA

MIESIĘCZNIK

ROK XVII LISTOPAD 1937 NR 11

Treść:

Sommaire:

GAZ WODA i TECHNIKA SANITARNA

ROK XVII NR 11 LISTOPAD 1937

Sprawozdanie

z XIX Zjazdu Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych Polskich, organizowanego przez Polskie Zrzeszenie Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych oraz Związek Gospodarczy Gazowni i Zakładów Wodociągowych w Państwie Polskim przy współudziale Polskiego Komitetu Techniki Sanitarnej i Higieny Miast w dniach 21—23 czerwca 1937 r. w Grudziądzu.

Pierwszy dzień obrad: 21 czerwca.

Obrady Zjazdu rozpoczęły się nabożeństwem, odprawionym przez ks. dr Pastwę o godz. 9 rano w kościele św. Mikołaja, po czym nastąpiło otwarcie Zjazdu w sali Teatru Miejskiego.

Zagaił je prezes Polskiego Zrzeszenia Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych dyr. inż. Bronisław Klimczak, następującym przemówieniem:

Dostojne Zebranie, Panie, Panowie!

W grudniu ubiegłego roku odbyło się w Warszawie uroczyste posiedzenie Chemicznego Instytutu Badawczego z okazji 20-lecia pracy inicjatora i twórcy tego Instytutu prof. Ignacego Mościckiego. Utworzony w postaci spółki „Metan" we Lwowie, przekształcony później na Chemiczny Instytut Badawczy, przebija się przez trudności życia polskiego i dziś stoi na wysokiej wyżynie w metodach pracy przemysłu chemicznego, a tym samym w specjalnie nas żywo obchodzącej dziedzinie badań nad węglem, koksem, smołą.

Instytut Badań Naukowych i Technicznych „Metan" wchodzi w r. 1916 w kontakt z pełnym inicjatywy śp. inż. Władysławem Szaynokiem, jednym z założycieli Zrzeszenia Gazowników, jednym z pionierów krajowego przemysłu, opartego na swoistym podkarpackim surowcu, gazie ziemnym, co decyduje o preponderacji tego przemysłu w pierwszym etapie rozwoju nowego ośrodka pracy, której wynikiem było upaństwowienie gazociągów w Małopolsce. W latach następnych, z inicjatywy członków Zrzeszenia Gazowników, jak: prof. Mościcki, prof. Bogucki, Szaynok, Teodorowicz, Kwiatkowski, Bańkowski, Dziurzyński, Swierczewski, Wieleżyński i inni, rozwija się zużycie gazu ziemnego na Podkarpaciu, przygotowuje się plany przeprowadzenia gazu ziemnego do miast (Lwów, Drohobycz, Stanisławów i inne), obecnie wchodzi się w wielki problem gazyfikacji kraju.

Gazownicy, złączeni węzłami wiedzy od zarania Niepodległości z pracami „Metanu", na obecnym Zjeździe składają Dostojnemu Twórcy tego Instytutu prof. dr Ignacemu Mościckiemu przyrzeczenie, że w pracach naszych będziemy mieli nadal zawsze na celu rozwój polskiego gazownictwa, wodociągarstwa i techniki sanitarnej, oraz będziemy się starali wytworzyć wśród siebie to wielkie umiłowanie idei, która charakteryzuje wszystkie poczynania Profesora i Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej dra Ignacego Mościckiego. Wznoszę okrzyk: Najjaśniejsza Rzeczpospolita Polska, Reprezentant Jej Majestatu Prezydent dr Ignacy Mościcki niech żyje!

W doborze zagadnień naszej pracy teoretycznej i zawodowej kierować się będziemy zawsze nakazem obronności kraju, czyny nasze będziemy pełnić rzetelnie i ochoczo, podejmując ten łańcuch wysiłku dla rozwoju Polski, Jej potęgi, Jej świetności na polu gospodarczym i politycznym, gdzie potrzebna jest dziś wielka, solidarna, zwarta, skrystalizowana, społeczna i gospodarcza koncentracja sił, której zadania przed Polską postawił Marszałek Śmigły-Rydz. Wznoszę okrzyk: Wielki Bojownik o Wolność i Niepodległość Marszałek Polski Śmigły-Rydz niech żyje!

Następnie prez. Klimczak zaprosił do Prezydium Honorowego: na przewodniczącego prezydenta m. Grudziądza Włodka — członka Prezydium Komitetu Organizacyjnego Zjazdu i przewodniczącego Miejscowego Komitetu Organizacyjnego, jako członków: prezesa Związku Gospodarczego G. i Z. W. dyr. inż. Rabczewskiego, wiceprzewodniczących Polskiego Zrzeszenia G. W. i T. S. oraz Związku Gospodarczego G. i Z. W. pp. Dolińskiego, Dziurzyńskiego, Kotowicza, Orzelskiego, Rogę, Rudolfa, Wieleżyńskiego, dalej pp. Mianowskiego i Swierczewskiego, gości zagranicznych: pp. przew. Haitmana, dyr. Jedličkę, dyr. Snižka i inż. Suzę z Pragi, dyr. Schneidera z Plzna, dyr. Vatera z Chemnitz, inż. Dietricha z Berlina, dyr. Kocugovsa z Rygi, dyrektorów miejscowych zakładów komunalnych i członków Miejscowego Komitetu Organizacyjnego pp. Dominickiego, Dolatowskiego, Jankowskiego i Kempę.

Na sekretarzy Zjazdu powołani zostali inż. Kłosiński, oraz pp. Myszkowski i Piotrowski.

Po ukonstytuowaniu się prezydium, przewodniczący Klimczak wygłosił następujące przemówienie powitalne:

Zaproszeni przez Wysokie Prezydium miasta Grudziądza przybyliśmy licznie ze wszystkich stron Polski, by tu na ziemi pomorskiej obradować nad ważnymi zagadnieniami z gazownictwa i wodociągarstwa, techniki sanitarnej i higieny miast.

Od chwili odrodzenia Państwa Polskiego i powrotu prastarej pomorskiej ziemi do swej macierzy, organizacjom naszym stale towarzyszyła myśl zwołania tu Zjazdu, było to koniecznością wynikającą z uczuć i sentymentu dla tej ziemi i miasta Grudziądza, która — będąc historycznie jedną z pierwszych podwalin naszego Państwa — potrafiła po oderwaniu od macierzy, przez długi czas wśród najcięższych warunków politycznych pozostać wierną Polsce. To też jesteśmy niezmiernie wdzięczni tym wszystkim czynnikom pomorskim z panem wojewodą Raczkiewiczem na czele, Komitetowi Organizacyjnemu, panu prezydentowi m. Grudziądza inż. Włodkowi, którzy umożliwili i doprowadzili do skutku dzisiejszy Zjazd. Obok spełnienia zadań w dziedzinie przezeń reprezentowanych w kierunku naukowym i zawodowym, daje Zjazd wyraz najwyższej czci dla ziemi pomorskiej i jej bohaterów poległych w obronie najświętszych praw tej ziemi i tego grodu grudziądzkiego.

Technicy polscy, pracujący jako pionierzy w organizowaniu licznych gałęzi gospodarki w Polsce, są także zorganizowani w stowarzyszeniu Polskie Zrzeszenie Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych, którego celem jest, za pomocą wszelkich środków fachowych „popieranie rozwoju przemysłu gazowniczego i gospodarstwa wodociągowego", udzielanie porad fachowych, zakładanie i prowadzenie specjalnych stacyj doświadczalnych, popularyzowanie prac z zakresu swych specjalności, występowanie z zasadniczymi wnioskami do władz i instytucyj w tymże zakresie, dążenie do utrzymania jak najściślejszej współpracy fachowej z administracją publiczną oraz odpowiednimi instytucjami rządowymi, samorządowymi, społecznymi, publicznymi, szkołami zawodowymi, podtrzymywanie stosunków z pokrewnymi ugrupowaniami zawodowymi, wydawanie swego organu „Gaz, Woda i Technika Sanitarna", następnie w Związku Gospodarczym Gazowni i Zakładów Wodociągowych w Państwie Polskim, który ma za zadanie „regulowanie spraw i zadań gospodarczo - ekonomicznych w przemyśle gazowniczym i w gospodarstwie wodociągowym", wreszcie w Komitecie Techniki Sanitarnej i Higieny Miast, mającym na celu „zogniskowanie działalności naukowej i społecznej w dziedzinie techniki i higieny miast".

Zjazdy Gazowników i Wodociągowców Polskich w odrodzonej wolnej Polsce zapoczątkowane zostały w 1919 r., odbywają się rok rocznie, a było ich dotychczas 18 w rozmaitych miastach Polski. Przy wyborze tych miast przyświecały gazownikom i wodociągowcom dążenia do ciaśniejszego zespolenia ziem polskich, do bliższego zespolenia wszystkich, którzy na tych ziemiach w gazownictwie i wodociągarstwie pracują, oraz do wiązania łączności zjazdów z tymi kartami historii tych dziedzin, jakie te miasta przeżywały.

Ten XIX Zjazd ma szczególne znaczenie i z tego powodu, że łączy nas od roku praca ścisła, lecz i bardziej rozległa także z pokrewną dziedziną techniki i gospodarki komunalnej, tj. techniką sanitarną, w myśl nowego statutu Zrzeszenia uchwalonego we Lwowie, od której to chwili Zrzeszenie weszło na nowe szersze tory.

Obrady odbywać się będą pod aktualnymi hasłami, jak: gazyfikacja kraju, usuwanie śmieci

w miastach, usuwanie ścieków w osiedlach nieskanalizowanych, racjonalizacja gospodarki i budowy wodociągów i kanalizacji. Materiał ten jest obszerny i bardzo ważny, a wszechstronne jego rozpatrzenie może dać zarówno członkom tego Zjazdu, jak władzom państwowym i samorządowym wyświetlenie pewnych zagadnień, które może już dojrzewają do załatwienia, a więc i do decydowania.

W czasie Zjazdu delegacje złożone z członków Zarządów Zrzeszenia, Związku Gospodarczego oraz Związku Zrzeszeń Słowiańskich złożą wieńce na grobowcu śp. Stefana Barcza, dyrektora grudziądzkiej gazowni, i oddadzą cześć pamięci tego ogólnie cenionego przedstawiciela gazownictwa.

W ostatnich kilku miesiącach zbiegły się rozmaite uroczystości jubileuszowe zakładów przemysłowych i fabryk, których kierownicy są członkami Zrzeszenia, to też XIX Zjazd wyraża jak najlepsze życzenia dalszej owocnej twórczej pracy z okazji: 50-lecia działania Wodociągów i Kanalizacji m. Warszawy — p. dyr. inż. Włodzimierzowi Rabczewskiemu, 80-lecia Gazowni Warszawskiej — p. dyr. dr inż. Błażejowi Rodze, 25-lecia S. A. „Gazolina“ — p. dyr. inż. Marianowi Wieleżyńskiemu, 75-lecia fabryki Herzfeld & Victorius w Grudziądzu — pp. dyr. inż. Zbigniewowi Jagodzińskiemu i dyr. Witoldowi Wielogłowskiemu.

Aczkolwiek działalność Zrzeszenia i Związku oraz Komitetu Techniki Sanitarnej i Higieny Miast są szczegółowo ogłaszane co roku w czasopiśmie „Gaz, Woda i Technika Sanitarna", to chciałbym podkreślić w najogólniejszym zarysie, że w roku 1936/37 zauważyć można było wzmożoną ruchliwość w tych trzech działach życia gospodarczo-technicznego. Zakłady gazowe, wodociągowe, oraz kanalizacyjne w powyższym okresie gospodarczym, pod względem finansowym, stały lepiej niż w poprzednim okresie, przeprowadzono w kilkudziesięciu zakładach inwestycje i renowacje, zmniejszyły się zaległości u konsumentów, kredyty z Funduszu Pracy dla robót wodociągowo-kanalizacyjnych zwiększyły się, co świadczy o ożywieniu ruchu budowlanego, pożądane byłoby, aby podobne kredyty znalazły się na budowę gazociągów gazu sztucznego i gazów z koksowni. W roku bieżącym przyznano 12 milionów złotych na rozbudowę gazociągów gazu ziemnego. Spadek zużycia gazu i wody został prawie powstrzymany i jest wyraźna tendencja w bardzo wielu zakładach do zwiększenia się konsumcji, niemal we wszystkich zakładach obniżono ceny gazu i wody. Ujemną stroną polityki gospodarczej niektórych zarządów miast są częste bezwzględne restrykcje w budżetach na nieodzowne inwestycje zakładów komunalnych, ograniczenia te lub zupełne skreślenie funduszów renowacyjnych czy inwestycyjnych prowadzą do znacznego osłabienia tych przedsiębiorstw z krzywdą dla samych miast i obywateli.

Zjazd ten, jednoczący liczne zastępy przedstawicieli rozległych gałęzi gospodarki narodowej, odbywa się w okresie utrwalenia gospodarczego w Polsce na wyższym poziomie organizacyjnym i rezultatowym, dzięki przeprowadzonemu planowi w zakresie polityki inwestycyjnej i polityki robót publicznych.

Na terenie Polski są wodociągi w 197 osiedlach, buduje się wodociągi w 24 osiedlach, uruchomiono wodociągi w Cieszynie, kanalizacje są w 105 osiedlach, buduje się kanalizację w 24 osiedlach.

Gazowni jest 116, wyprodukowały one gazu sztucznego 149 258 402 m³, koksownie wyprodukowały gazu 576 383 923 m³, gazu ziemnego zużyto 468 949 000 m³, razem cała produkcja gazu sztucznego, z koksowni i gazu ziemnego wynosiła 1 185 041 000 m³. Powstają obecnie nowe gazociągi gazu ziemnego w okręgu centralnym, projektowana jest budowa nowych gazowni w Częstochowie i w Toruniu.

Zjazd ten gości liczny zastęp przedstawicieli z pobratymczego kraju, tj. z Czechosłowacji, z którymi jesteśmy już związani w wspólnej organizacji technicznej pod nazwą Związek Słowiańskich Zrzeszeń Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych. W czasie Zjazdu obradować będzie Zarząd tego Związku z udziałem delegatów z Czechosłowacji. Zjazd ten gości również reprezentantów pokrewnych organizacyj technicznych z innych krajów, z Niemiec i Łotwy.

To też otwierając XIX Zjazd Polskich Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych w imieniu Polskiego Zrzeszenia Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych, Związku Gospodarczego Gazowni i Zakładów Wodociągowych w Państwie Polskim, Komitetu Techniki Sanitarnej i Higieny Miast oraz Stałego Komitetu Organizacyjnego, serdecznie witam wszystkich dostojnych uczestników Zjazdu i gorąco życzę Im i reprezentowanym przez Nich in-

stytucjom i krajom jak największego zadowolenia i pożytku z prac tego Zjazdu.

W szczególności witam przedstawiciela Rządu w osobie p. Aleksandra Klotza, starosty pow. i grodzkiego w Grudziądzu, przedstawicieli władz centralnych pp. radcę inż. mgr Rudolfa z Min. Spraw Wewnętrznych i radcę inż. Krzyżkiewicza z Min. Przemysłu i Handlu, przedstawiciela władz wojskowych p. gen. Sawickiego, przedstawiciela Związku Rewizyjnego Samorządu Terytorialnego p. insp. Romaniuka, przedstawiciela pana wojewody gen. Pasławskiego w osobie p. nacz. wydz. samorząd. Typiaka, przedstawiciela gospodarzy Zjazdu p. prezydenta m. Grudziądza inż. Włodka, przedstawiciela duchowieństwa w osobie ks. dr Pastwy, przedstawiciela Izby Skarbowej p. prezesa Kossjora, przedstawicieli nauki w osobach prezesa Komisji Międzyszkolnej inż. Briksy i inspektora Leji, gości zagranicznych — pp. prezesa Czechosłowackiego Zrzeszenia Gazowników, Wodociągowców i i Techników Sanitarnych dyr. inż. Jedličkę, przew. Haitmana, dyr. inż. Snižka i inż. Suzę z Czechosłowacji, dyr. inż. Kocugovsa z Łotwy, dyr. Vatera i inż. Dietricha z Niemiec, przedstawicieli organizacyj społecznych i technicznych, mianowicie Polskiego Komitetu Energetycznego w osobie generalnego sekretarza p. inż. Siwickiego, Związku Inżynierów Chemików w osobie p. inż. Rogi, Stow. Polskich Inżynierów Przemysłu Naftowego w osobie p. inż. Sulimirskiego, Stowarzyszenia Techników w osobie p. inż. Markowicza, przedstawicieli prasy w osobach pp. red. red. Demela („Słowo Pomorskie"), Kruszonej („Dziennik Bydgoski"), Bagińskiego („Dzień Grudziądzki"), przedstawicieli przemysłu związanego z gazownictwem, wodociągarstwem i techniką sanitarną oraz Związku Właścicieli Przedsiębiorstw Urządzeń Zdrowotnych w osobie p. dyr. Płoszajskiego, jak również wszystkich innych uczestników, licznie tu przybyłych, i wyrażam tę pewność, że w gościnnych murach miasta Grudziądza prace będą uwieńczone powodzeniem, przysparzając pożytku dla wiedzy fachowej i gospodarczej.

Nastąpiły przemówienia powitalne przedstawiciela Rządu p. starosty Klotza, oraz przedstawicieli ministerstw pp. radcy Rudolfa i radcy Krzyżkiewicza.

P. inż. Rudolf powitanie swe ujął w następujące słowa: Imieniem Ministerstwa Spraw Wewnętrznych mam zaszczyt powitać uczestników XIX Zjazdu Polskich Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych. Zjazd obecny, XIX z rzędu, odbywa się po raz pierwszy wobec ostatniej zmiany statutu Zrzeszenia pod tą nową nazwą. Dodane w końcu słowa „i Techników Sanitarnych" wnoszą głęboką treść w nasze zadania i nasze bezpośrednie cele, każą nam odegrać wybitną rolę w podniesieniu zdrowotności Państwa, bo przecież wszyscy dziś rozumiemy, że bez nowoczesnej techniki sanitarnej nie może być mowy o uzdrowieniu kraju, ani miast, ani wsi, a i wieś wymaga z naszej strony większej uwagi, niż jej obecnie poświęcamy. Musi nam przyświecać ideał, aby wszystkie osiedla polskie miały przede wszystkim dobrą wodę do picia i do użytku domowego, a wiemy, że jesteśmy jeszcze daleko od mety. Wierzę, że tylko wspólna praca rządu, samorządu i społeczeństwa tu, jak i w każdej innej dziedzinie, może dać skuteczne wyniki, a Polskie Zrzeszenie Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych zdało ten wstępny egzamin i będzie umiało nadal współdziałać z kim należy w dążeniu do wielkiego celu — „podciągnięcia Polski wzwyż" w dziedzinie gazownictwa i techniki sanitarnej. Spełniając tę zaszczytną misję Władzy Naczelnej, chciałbym powiedzieć Paniom, Panom i Kolegom kilka słów, nie tyle oficjalnych, ile ciepłych: utarło się już zwyczajem, że nasze Zjazdy Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych są Zjazdami o wartości fachowej i koleżeńskiej; dają one nam na cały rok następny siły do pracy i wiarę we własne zdolności i możliwości, a Zjazd dzisiejszy w Grudziądzu na zahartowanej Ziemi Pomorskiej tym bardziej mieć będzie taki charakter. Niewątpliwie takim będzie — nie tylko da nam korzyści naukowe i praktyczne, ale z pewnością pozostawi w nas bardzo miłe wspomnienie.

Ciepła koleżeńska atmosfera pracy sprzyjać będzie naszym obradom, to też powinny one dać jak najpomyślniejsze wyniki. Tego życzę Państwu w imieniu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz w imieniu Polskiego Towarzystwa Higienicznego, które, jako centralna organizacja społeczna zdrowotna o dużej tradycji, jest sprzymierzeńcem duchowym naszego Zrzeszenia i interesuje się stale wynikami naszej pożytecznej pracy.

Prezydent m. Grudziądza p. inż. Włodek wygłosił następujące przemówienie:

W imieniu miasta Grudziądza witam Zjazd Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych Polskich; przede wszystkim witam przedstawiciela Rządu i przedstawicieli ministerstw, którzy zechcieli zaszczycić swoją obecnością Zjazd dzisiejszy, oraz przedstawicieli zagranicznych organizacyj pokrewnych. Witam wszystkich gości i uczestników Zjazdu. Specjalnie dziękuję organizatorom Zjazdu, z p. prezesem Klimczakiem i p. prezesem Rabczewskim na czele, za łaskawe urządzenie Zjazdu w Grudziądzu.

Miasto nasze najserdeczniej wita przez usta moje wszystkich zebranych, wyrażając jak najszczersze życzenia, by Zjazd wydał obfite i poważne rezultaty, a Panie i Panowie, którzy przybyli do Grudziądza, wynieśli z naszego miasta miłe wspomnienia.

Śmiem twierdzić, że dobrze się stało, że Zjazd odbywa się w Grudziądzu, gdyż Grudziądz jest miastem typu średniego, a jednak posiada prawie wszystkie zakłady użyteczności publicznej, jakie winny znajdować się w każdym mieście. Dlatego obserwacja tych zakładów, obserwacja wszystkich urządzeń miejskich może być dla wielu osób, tymi sprawami się interesujących, ciekawa. Poza tym prowadzimy w przedsiębiorstwach miejskich specjalną politykę taryfową, która niejednokrotnie wywołuje zdziwienie, a która jednak wydaje dobre rezultaty.

Witając jak najserdeczniej przedstawicieli zagranicznych organizacyj pokrewnych — niemieckich, czechosłowackich, łotewskich — z radością stwierdzam ścisłą współpracę tych organizacyj z organizacjami polskimi. Mając zaszczyt od dłuższego czasu reprezentowania Związku Miast Polskich w Międzynarodowym Związku Miast, mam możność niejednokrotnego stwierdzenia dodatnich rezultatów, wynikających z współpracy międzynarodowej. Dlatego miło mi jest stwierdzić, iż na tym specjalnie ważnym odcinku, jakiemu jest poświęcony dzisiejszy Zjazd, widzimy przedstawicieli związków zagranicznych.

Witając Zjazd również jako prezes Koła Miast Pomorskich, nie mogę nie wyrazić radości z możliwości powitania Panów na Pomorzu, gdyż witam Zjazd organizacji tak ściśle związanej z organizacją naszą. Boć przecież działalność organizacji Panów ściśle łączy się z działalnością organizacji miast, bo w pracach naszych nic nas nie dzieli, a wszystko nas łączy. Pracujemy bowiem dla jednego celu — dla dobra mieszkańców miast, dla podniesienia stanu gospodarczego i zdrowotnego miast naszych, a co za tym idzie — dla poprawy bytu mieszkańców tych miast.

Obyśmy w pracach naszych osiągnęli jak najlepsze rezultaty, do osiągnięcia których bezsprzecznie przyczyni się dzisiejszy Zjazd.

W końcu witali Zjazd przedstawiciele pokrewnych organizacyj zagranicznych: pp. dyr. Jedlička z Pragi, dyr. Vater z Chemnitz i dyr. Kocugovs z Rygi.

Listę dalszych zgłoszonych przemówień powitalnych odczytano: figurowali na niej insp. Romaniuk imieniem prezesa Związku Rewizyjnego Samorządu Terytorialnego, dyr. inż. Rabczewski imieniem Zarządu Miejskiego m. st. Warszawy oraz Dyrekcji Wodociągów i Kanalizacji m. st. Warszawy, dyr. dr inż. Roga w imieniu Dyrekcji Gazowni miejskiej w Warszawie oraz Zarządu Głównego Związku Inżynierów Chemików Rzeczypospolitej Polskiej, inż. Sulimirski jako delegat Stowarzyszenia Polskich Inżynierów Przemysłu Naftowego, dyr. inż. Jeleński reprezentujący Stowarzyszenie Elektryków Polskich i Związek Przedsiębiorstw Komunikacyjnych w Polsce, dyr. inż. Jagodziński w imieniu Związku Izb Przemysłowo-Handlowych R. P., Izby Przemysłowo-Handlowej w Gdyni i Firmy Herzfeld i Victorius S. A. w Grudziądzu, red. Michelson jako przedstawiciel „Czasu".

Z kolei odczytano nadesłane depesze i listy z życzeniami dla Zjazdu. Nadawcami ich byli pp.: minister skarbu inż. Kwiatkowski, podsekretarz stanu w Min. Komun. inż. Bobkowski, podsekretarz stanu w Min. Spraw Wewn. Korsak, dyrektor departamentu techniczno-budowlanego M. S. W. inż. Stawiski, dyrektor departamentu samorządu w M. S. W. Żbikowski, dyrektor departamentu górniczo - hutniczego w M. P. H. Peche, naczelnik wydziału nafty w M. P. H. Friedberg, dyrektor G. U. M. inż. Rauszer, wojewoda warszawski Nakoniecznikow-Klukowski, wojewoda łódzki Hauke - Nowak, nacz. wydz. samorząd. w Urzędzie Wojew. Pomorskim Zakrzewski, nacz. wydz. komunikacyjno-budowlanego w Urzędzie Wojew. Poznańskim inż. Zakrzewski, Union Internationale de l'Industrie du Gaz, Oesterr. Verein v. Gas- und Wasserfachmännern, Zrzeszenie Wodociągowców bułgarskich, Union

Syndicale de l'Industrie du Gaz en France, Deutcher Verein v. Gas- und Wasserfachmännern Bezirk Schlesien, Schweiz. Verein von Gas- und Wasserfachmännern, Svenska Gasverksföreningen, Polski Komitet Energetyczny, Chemiczny Instytut Badawczy, Izba Inżynierska we Lwowie, Stowarzyszenie Techników Polskich w Warszawie, Stowarzyszenie Elektryków Polskich, Izby Przemysłowo-Handlowe we Lwowie, Sosnowcu i Wilnie, Centralny Związek Przemysłu Polskiego, Polska Konwencja Węglowa, Związek Koksowni, Związek Polskich Hut Żelaznych, Związek Właścicieli Przedsiębiorstw Urządzeń Zdrowotnych R. P., dyr. Escher z Zurychu, inż. Lédl z Pragi, dr inż. Löffler z Wiednia, dyr. Laedlein z Paryża, dyr. Lempelius z Berlina, prezydent m. Bydgoszczy Barciszewski, prezydent m. Inowrocławia Jankowski, b. prezydent m. Lwowa Drojanowski, b. min. inż. Kühn, dyrektor „Polminu" inż. Dażwański, dyrektor Z. F. Z. A. w Mościcach inż. Wowkonowicz, prof. Bujwid, inż. Bąkowski, dyrektor Banku Gospod. Kraj. dr Wasserab, redakcja „Przemysłu Naftowego", kier. Biura Studiów inż. Stanisławski, dyrektor Państwowych Zakładów Wodociągowych na G. Śl. inż. Nowakowski, dyrektor Wodociągów i Kanalizacji m. Wilna inż. Jensz, dyrektor Górnośląskich Gazowni Wolski, inż. Koerner, inż. Brodzic-Lipiński, dr inż. Szulce, dr Dadlezówna, dyr. Malamoud, Wspólnota Interesów, Huta Batory, Biuro Sprzedaży Polskich Walcowni Rur, dyrektor Didier-Werke A. G. dr inż. Bittrich, Firma Dr C. Otto & Comp. Bochum, pp. Kromschröder i Janssen — dyrektorzy Firmy Kromschröder A. G., pp. Billewicz, Puchała i in.

Na zakończenie części oficjalnej uchwalono przez aklamację wysłanie następujących depesz:

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Prof. Ignacy Mościcki — Warszawa.

XIX Zjazd Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych w Grudziądzu przesyła wyrazy hołdu i zapewnienia, że zainicjowana przez Rząd akcja gospodarczego odrodzenia Państwa, znalazła najwyższy oddźwięk wśród uczestników, którzy gotowi są do wszelkich wysiłków dla jej urzeczywistnienia.

Naczelny Wódz, Marszałek Edward Śmigły-Rydz — Warszawa.

XIX Zjazd Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych w Grudziądzu przesyła wyrazy hołdu dla najwyższego przedstawiciela Armii Polskiej i zapewnia, że naczelnym hasłem swej pracy ma stałe podciąganie postaw życia, kanalizacji, wodociągarstwa i techniki sanitarnej wzwyż.

Prezes Rady Ministrów, Minister Spraw Wewnętrznych Dr Felicjan Sławoj-Składkowski — Warszawa.

XIX Zjazd Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych obradujący w Grudziądzu nad kulturalnym, gospodarczym i zdrowotnym podniesieniem kraju, przesyła zapewnienia, że uczestnicy jego gotowi są do wszelkich wysiłków, aby wyniki tych obrad w czyn wcielić.

Wiceprezes Rady Ministrów i Minister Skarbu inż. Eugeniusz Kwiatkowski — Warszawa.

XIX Zjazd Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych w Grudziądzu przesyła zapewnienia, że wszyscy uczestnicy owiani są wspólną ideą wytrwałej pracy nad gospodarczym odrodzeniem kraju, łącząc się w tej idei z kierownictwem nawy państwowej.

Minister Przemysłu i Handlu Antoni Roman — Warszawa.

Uczestnicy XIX Zjazdu Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych w Grudziądzu zapewniają, że prace Zjazdu toczą się pod hasłem podniesienia życia gospodarczego i przemysłowego Państwa.

Minister Opieki Społecznej Marian Zyndram Kościałkowski — Warszawa.

Uczestnicy XIX Zjazdu Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych w Grudziądzu zapewniają, że obradom przyświeca idea podniesienia zdrowotnego Państwa oraz walki z bezrobociem.

Bezpośrednio po otwarciu Zjazdu odbyło się pierwsze posiedzenie plenarne. Na przewodniczących poszczególnych sekcyj zaprosił dyr. Klimczak: pp. Dziurzyńskiego, Piwońskiego, Rogę, Seiferta i Swierczewskiego — dla sekcji gazowniczej, pp. Benedyktowicza, Orzelskiego, Piotrowskiego, Rabczewskiego i Rudolfa — dla sekcji wodociągowo-kanalizacyjnej i techniki sa-

nitarnej, pp. Sulimirskiego i Wieleżyńskiego dla sekcji gazu ziemnego.

Cykl odczytów o Grudziądzu rozpoczął mgr A. Gąsiorowski ogólnym referatem na temat „Pomorze i Grudziądz". Następnie kierownicy miejscowych przedsiębiorstw użyteczności publicznej — pp. dyr. inż. T. Jankowski, dyr. A. Dolatowski i inż. S. Kempa przedstawili rozwój i obecny stan tych przedsiębiorstw, mianowicie gazowni, wodociągu, kanalizacji i zakładu czyszczenia miasta. Posiedzenie zakończył odczyt por. Sterza o Lidze Morskiej i Kolonialnej i jej celach.

O godz. 12 w obecności przedstawicieli władz państwowych i samorządowych nastąpiło otwarcie wystawy „Gaz, Woda i Technika Sanitarna".

W południe delegacja w osobach pp. Dziurzyńskiego, Klimczaka, Mianowskiego i Piwońskiego udała się na miejscowy cmentarz i złożyła wieniec na grobie śp. dyr. Barcza.

O godz. 13 uczestnicy Zjazdu udali się w kilku grupach na zwiedzanie zakładów miejskich: wodociągi zwiedziło ok. 50 osób, tyleż czyszczalnię, gazownię ok. 60 osób, a kilkanaście osób przeszło się do pływalni miejskiej.

Obrady w sekcjach rozpoczęto o godz. 16-tej.

W połączonych sekcjach gazu sztucznego i ziemnego wysłuchano i przedyskutowano następujące referaty:

dr inż. Błażej Roga: „Oświetlenie gazowe ulic z punktu widzenia gospodarki miejskiej",

inż. Bohdan Kalinowski i inż. Teofil Truszkowski: „Oświetlenie gazowe ulic w Warszawie",

inż. Jan Krzyżkiewicz: „Metody obliczania kosztów własnych w przemyśle gazowniczym",

inż. Jan Krzyżkiewicz: „Stan i potrzeby gazownictwa krajowego w dobie obecnej",

inż. Czesław Kłobukowski: „Rentowność gazowni w świetle warunków obecnych".

dyr. Juliusz Pisula: „Zazębienie gospodarki gazowni i elektrowni miejskiej".

Równocześnie obradowały połączone sekcje wodociągowo-kanalizacyjna i techniczno-sanitarna, odbywając pod przewodnictwem inż. mgr Z. Rudolfa swe doroczne zebranie ogólne. Obecnych było 57 osób. Sekretarz I. Piotrowski złożył sprawozdanie z działalności połączonych sekcyj w ciągu ostatniego roku, które przyjęto bez dyskusji. Następnie przewodniczący wyjaśnił, że połączenie obu sekcyj, dokonane w myśl uchwały Walnego Zebrania Zrzeszenia na XVIII Zjeździe, okazało się na podstawie rocznej praktyki niecelowe, wobec czego na tegorocznym Walnym Zebraniu Zrzeszenia wystąpi z wnioskiem restytuowania obu sekcyj. Wniosek jednomyślnie przyjęto, po czym przystąpiono do wyboru zarządów obu sekcyj.

Zebranie odczytowe otworzył dyr. inż. Włodzimierz Rabczewski referatem p. t. „Zagadnienie poszukiwania wody do zaopatrywania miast i osiedli". Referat wzbudził duże zainteresowanie i wywołał ożywioną dyskusję, w kórej podkreślono znaczenie wód wgłębnych dla zaopatrzenia w wodę miast i osiedli, oraz potrzebę posiadania przez osoby, prowadzące studia hydrologiczne, jak również wiercenie studzien, głębokiej wiedzy fachowej i dużego doświadczenia. Poza tym wypowiadano się za potrzebą wprowadzenia przymusu sporządzania przez biura wiertnicze przekrojów geognostycznych z poziomami wód oraz zgłaszania ich do Państwowego Instytutu Geologicznego.

Również ożywioną dyskusję wywołał następny referat inż. mgr Zygmunta Rudolfa o „Usuwaniu ścieków w osiedlach nieskanalizowanych". Zebrani wypowiadali się co do potrzeby wydania przepisów, normujących budowę miejscowych urządzeń do usuwania i oczyszczania ścieków, oraz co do konieczności utworzenia centralnej stacji badania metod oczyszczania ścieków. Poza tym poddawano ocenie różne sposoby usuwania i oczyszczania ścieków, stosowane w nieskanalizowanych osiedlach i wypowiadano się zgodnie przeciw stosowaniu dołów chłonnych.

Wieczorem tego dnia Zarząd miejski miasta Grudziądza podejmował uczestników Zjazdu wieczerzą w sali „Królewskiego Dworu". Szereg przemówień okolicznościowych rozpoczął prezes dyr. Klimczak następującymi słowami:

Uważam sobie za miły obowiązek złożyć w imieniu naszych organizacyj najserdeczniejsze podziękowanie miastu Grudziądzowi i jego prezydentowi p. inż. Włodkowi — za szczerze gościnne, prawdziwie staropolskie przyjęcie, jakie zgotowano tu naszemu Zjazdowi.

Grudziądz, jak to słyszeliśmy dzisiaj podczas inauguracyjnego posiedzenia zjazdowego, ma dawną i piękną przeszłość. Od początku swego istnienia rósł w walce o prawo Polski do władztwa nad Pomorzem. W walce tej był na wozie i pod wozem. Przechodził długie okresy niewoli krzyżackiej w wiekach XIII, XIV, XV, a od czasu pierwszego rozbioru Polski — przez półtora stulecia, podlegał polityce wypierania rdzennej ludności. Pod tym naporem zmniejszył się tutaj polski stan posiadania, a liczba ludności Polaków spadła do kilkunastu zaledwie procentów.

Ale nie upadł Grudziądz na duchu, czego dowodem dzisiejsze oblicze — wyraźnie polskie i jego silna polska ekspansja gospodarcza, obejmująca wpływami swego handlu i przemysłu w szerokim promieniu życie publiczne Pomorza.

Od chwili powrotu w granice wskrzeszonej, po ostatniej zawierusze, Ojczyzny, jesteśmy świadkami dalszego rozwoju tego miasta. Rozrasta się ono, budując co raz to nowe dzielnice, podnosi stan liczbowy ludności polskiej, od roku 1920 o 60%, zmienia pomyślnie wygląd wewnętrzny, doprowadza do rozkwitu swoje przedsiębiorstwa komunalne — słowem stanowi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej jeden z wyraźnych dowodów polskiej tężyzny i polskiej woli zbiorowej do podnoszenia własnej Ojczyzny co raz wyżej na drodze zdrowego postępu ku lepszej, jaśniejszej przyszłości.

Sądzę, że wolno mi wyrazić przekonanie, iż dzieje się tak dzięki dużym wartościom moralnym i narodowym mieszkańców Grudziądza, że dzieje się to również dzięki wytrwałej pracy i energii długoletniego od lat 17 włodarza tego miasta, znanego zaszczytnie działacza samorządowego, prezesa Koła Miast Pomorskich, prezydenta Włodka, dlatego pozwólcie panie i panowie, że w imieniu was wszystkich wzniosę toast na cześć Grudziądza z życzeniem dalszego pięknego rozwoju tego miasta w ręce jego czcigodnego prezydenta.

Z kolei przemawiali prezydent m. Grudziądza inż. Włodek, dyr. Rabczewski, dyr. Swierczewski, dyr. Seifert, dyr. Dalbor, dyr. Mianowski, dyr. Trompéteur, z gości zaś zagranicznych dyr. Jedlička oraz dyr. Vater.

Drugi dzień obrad: 22 czerwca.

O godz. 8 tego dnia przystąpiono do obrad sekcyjnych.

W sekcji gazowniczej wygłoszono 4 referaty, mianowicie:

inż. Ignacy Banaszek: „Zasady obliczania palników gazowych",

inż. Jan Kłosiński: „Gazyfikacja pojazdów mechanicznych",

inż. Bronisław Zemła: „Doświadczenia Gazowni Warszawskiej nad gazyfikacją pojazdów mechanicznych",

dyr. inż. Antoni Dziurzyński: „Wyniki obecnej taryfy Gazowni Poznańskiej i wpływ zastosowania automatów-gazomierzy na zużycie gazu".

Nad powyższymi referatami przeprowadzono dyskusję, po czym nastąpiły ogólne zebrania sekcji gazowniczej (gazu sztucznego) oraz sekcji gazu ziemnego. Na zebraniach tych przyjęto sprawozdania z działalności w roku ubiegłym, które z kolei miały być przedłożone na Walnym Zebraniu Zrzeszenia, oraz dokonano wyborów nowych zarządów sekcyj.

Równocześnie w połączonych sekcjach wodociągowo-kanalizacyjnej i techniczno-sanitarnej referaty wygłosili:

dyr. inż. Henryk Wojciechowski: „Usuwanie popiołu i zmiotków domowych w miastach",

dyr. inż. S. Zagórski: „Stan sprawy usuwania śmieci".

W dyskusji nad obydwoma referatami omawiano możliwość utylizacji śmieci i wypowiadano się za przyznaniem gminom monopolu usuwania śmieci z nieruchomości miejskich, oraz za ustawowym uregulowaniem tej sprawy.

Następnie inż. Wojsław Bielicki wygłosił „Uwagi nad wyborem materiału głównego sieci kanalizacyjnej". Referat ten zgłoszony został przez autora dopiero na zjeździe, wobec czego nie przeprowadzono nad nim dyskusji i uchwalono przekazać go wraz z wnioskami sekcji wodociągowo-kanalizacyjnej.

Posiedzenie zakończyły komunikaty, mianowicie zarządu sekcji o pojawieniu się dwóch pożytecznych wydawnictw: inż. Cz. Skupiewskie-

go i Al. Taffa „Co każdy właściciel winien wiedzieć o instalacjach wodociągowo-kanalizacyjnych w swojej posesji" i mec. Stanisława Peszyńskiego „Przepisy dotyczące zaopatrywania ludności w wodę oraz usuwania nieczystości i wód opadowych". Inż. M. Bronikowski, dyrektor Wodociągów i Kanalizacji w Brześciu n. Bugiem, zakomunikował o wybudowaniu i uruchomieniu w Brześciu pierwszej w Polsce oczyszczalni ścieków za pomocą czynnego osadu.

O godz. 10 uczestnicy Zjazdu udali się specjalnym pociągiem na zwiedzenie zakładów firmy Herzfeld & Victorius w Grudziądzu i Mniszku, gdzie Dyrekcja Zakładów podejmowała ich gościnnie śniadaniem.

Po powrocie do Grudziądza przystąpiono do Walnych Zebrań obu organizacyj gazowniczo-wodociągowych.

Protokół

XIX Walnego Zgromadzenia Polskiego Zrzeszenia Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych, odbytego w Grudziądzu w dniu 22 czerwca 1937 r.

z następującym porządkiem obrad:

1) Odczytanie i zatwierdzenie protokółu XVIII Walnego Zebrania z dnia 25 czerwca 1936 r.
2) Sprawozdanie z działalności Zarządu, komunikaty oraz odczytanie listy nowoprzyjętych członków w roku sprawozdawczym.
3) Sprawozdania za rok sprawozdawczy:
   a) Sekcji gazowniczej gazu sztucznego,
   b) Sekcji gazowniczej gazu ziemnego.
   c) połączonych Sekcyj wodociągowo-kanalizacyjnej i techniczno-sanitarnej.
4) Sprawozdania kasowe i Komisji Rewizyjnej oraz zamknięcia rachunków Zrzeszenia za r. 1936/37.
5) Zatwierdzenie budżetu Zrzeszenia na rok 1937/38.
6) Sprawozdanie Redakcji „Gaz i Woda" za r. 1936/37 i budżet na r. 1937/38.
7) Wybór prezesa Zrzeszenia.
8) Wybór 8 członków Zarządu stosownie do § 7 statutu.
9) Wybór 4 członków Komisji Rewizyjnej oraz 2 zastępców.
10) Zatwierdzenie listy członków Stałego Zjazdowego Komitetu Łącznikowego.
11) Zatwierdzenie listy członków Zarządów poszczególnych sekcyj Zrzeszenia.
12) Ustalenie liczby i granic terytorialnych Oddziałów Zrzeszenia.
13) Oznaczenie miejsca XX Walnego Zebrania oraz XX Zjazdu Polskich Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych.
14) Wolne wnioski i zapytania.

Zgromadzenie otworzył o godz. 15 min. 30 prezes Zrzeszenia inż. Klimczak. Czynności sekretarzy pełnili inż. Kłosiński, I. Piotrowski i A. Myszkowski.

Przed porządkiem obrad przewodniczący wezwał uczestników Zgromadzenia do uczczenia przez powstanie i jednominutowe milczenie pamięci zmarłych kolegów: inż. Stefana Barcza, inż. Romana Baranowicza, Józefa Dendery, inż. Henryka Suchowiaka, inż. Jerzego Wojciechowskiego i Witolda Zielińskiego.

Następnie przewodniczący zaproponował wyrażenie kol. inż. Mieczysławowi Seifertowi podziękowania za popieranie działalności Zrzeszenia przez złożenie poważnej sumy na kształcenie w zakresie gazownictwa i wodociągarstwa, oraz wyjazdy za granicę młodych inżynierów. Uchwalono złożyć podziękowanie inż. M. Seifertowi oraz firmie „Ruropol", co przyjęto oklaskami.

Porządek obrad, odczytany przez przewodniczącego, przyjęto jednogłośnie.

ad 1) Protokół XVIII Walnego Zebrania Zrzeszenia Gazowników i Wodociągowców Polskich, wydrukowany w nr 10 czasopisma „Gaz i Woda" z r. 1936 i znany wszystkim obecnym, przyjęto bez odczytania.

ad 2) Prezes inż. Klimczak przedstawił następujące sprawozdanie Zarządu za rok 1936/37:

Uchwałą Walnego Zgromadzenia, powziętą we Lwowie, postanowiło Zrzeszenie Gazowników i Wodociągowców Polskich rozszerzyć ramy swej działalności i złączyć w wspólnej pracy jedną jeszcze pokrewną dziedzinę techniki i gospodarki komunalnej, technikę sanitarną. Nowy statut tak rozbudowanej organizacji pod nazwą Polskie Zrzeszenie Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych jest zatwierdzony. Od tej chwili życie Zrzeszenia weszło na nowe

szersze tory, przeto i sprawozdanie z prac będzie dłuższe.

W sprawozdawczym okresie odbyło się 6 posiedzeń Zarządu, z tych 3 w Warszawie, 1 w Katowicach, 1 w Krakowie, 1 w Poznaniu, oraz 2 posiedzenia prezydialne w Warszawie i 3 posiedzenia Stałego Komitetu Zjazdowego Łącznikowego, tudzież posiedzenia w komisjach: propagandowej, taryfikacyjnej w Warszawie.

W obradach brało udział przeciętnie 15 członków Zarządu, uczestniczyli w nich przedstawiciele Związku Gospodarczego, Instytutu Wodociągowego, redakcji „Gaz, Woda i Technika Sanitarna", oraz zaproszeni goście z Ministerstwa Przemysłu i Handlu, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Związku Rewizyjnego Samorządu Terytorialnego.

Z ważniejszych spraw, przeważnie załatwionych, jak i będących w toku załatwienia, należy wymienić:

I. *W dziedzinie organizacji:*

Prace Zrzeszenia rozdzielone są obecnie na 4 sekcje: gazu sztucznego, gazu ziemnego, wodociągowo-kanalizacyjną, techniczno-sanitarną, obie ostatnie sekcje pracowały w okresie sprawozdawczym wspólnie. Ponadto w razie potrzeby prace prowadzone są w komisjach: statutowo-regulaminowej, szkolnej, stałego komitetu łącznikowego, doradztwa, opl. zakładów gazowych i wodociągowych, studiów gazyfikacji, propagandowej, taryfikacyjnej, cechowania przyborów gazowych, redakcyjno-wydawniczej; z powyższych komisyj zwołano w roku sprawozdawczym: taryfikacyjną, opl zakładów gazowych i wodociągowych, propagandową i statutową.

W szczególności:

a) W styczniu 1937 r. uzyskano zatwierdzenie nowego statutu przez Komisariat Rządu m. Warszawy.

b) Zastanawiano się nad projektem urządzania zjazdów co 3 lata, przy czym Walne Zebrania Zrzeszenia odbywałyby się co roku w jednym dniu.

c) Rozważano sprawę przystąpienia Zrzeszenia do Naczelnej Organizacji Inżynierów (N.O.I.), łączącej już 11 stowarzyszeń inżynierskich.

d) Kwestia wspólnego ubezpieczenia członków Zrzeszenia okazała się na razie nieaktualna z powodu małej ilości zgłoszonych, przeprowadza się jednak w dalszym ciągu pertraktacje z Pozn.-Warsz. Tow. Ubezp. i Zakładem ubezpieczeń na życie w Poznaniu w sprawie obniżenia stawek.

e) Rozpoczęto na szeroką skalę akcję pozyskiwania członków zwyczajnych i wspierających, by stworzyć podwaliny finansowe dla projektowanych agend doświadczalnych, badawczych i wydawniczych.

f) Powiększono znacznie fundusze Zrzeszenia, dzięki pozyskaniu nowych członków, nadwyżkom ze zjazdów oraz zaprowadzeniu oszczędności; fundusze te wynoszą na dzień 1 IV 1937:

fundusz stypendialny im. śp. Lieberta	2 216,20 zł
„ „ dla Szkoły Przem. w Bydgoszczy	1 000,— zł
„ organ. zjazdowy	1 504,97 zł
„ na kształcenie inżynierów	3 000,— zł
„ dyspozycyjny	2 226,68 zł
„ wydawniczy	700,— zł
razem	10 647,85 zł

Na dzień 1 IV 1935 fundusze te wynosiły 5 869,68 zł, wzrosły zatem w ostatnich dwóch latach niemal o 100%.

II. *W dziedzinie nauki i szkolnictwa zawodowego:*

a) Z inicjatywy Zrzeszenia, względnie przy jego współpracy odbyło się w roku ubiegłym kilka odczytów, mianowicie: w Warszawie inż. mgr Rudolfa „Walka z dymem" (na zebraniu dyskusyjnym), tego samego referenta „Zagadnienia techniki sanitarnej w Polsce", oraz p. Miksa „Zastosowanie gazu świetlnego w przemyśle metalowym", we Lwowie dra Tołwińskiego „Występowanie gazu ziemnego w Polsce", w Borysławiu inż. Szymańskiego „Gazy ziemne a uprzemysłowienie kraju", w Bydgoszczy dyr. Klimczaka „Stan i możliwości rozwoju gazownictwa w Polsce".

b) Wydano nakładem Zrzeszenia broszurę inż. Wyniżkiewicza „Co każdy właściciel domu i palacz o centralnym ogrzewaniu wiedzieć powinien". Broszura inż. Banaszka „Vademecum pracownika gazowni" jest w przygotowaniu. Poza tym przejrzano i omówiono na posiedzeniach Zarządu szereg publikacyj fachowych, jak: „Podręcznik dla sprawdzających wodomierze" inż. Troskolańskiego, „Gospodarcze znaczenie gazownictwa w Polsce" Kleinedera, „Wrażenia z praktyki gazowniczej w Pradze" Kubiaka, wydawnictwa Polskiej Fabryki Wodomierzy w Toruniu itd.

c) Omówiono na posiedzeniach Zarządu nowe wynalazki z dziedziny gazownictwa: dra Eskreisa i inż. Wysockiego odtruwanie gazu (Pat. 20075), inż. Wieleżyńskiego produkcję żelaza przy wyzyskaniu energii gazu ziemnego, dra Drozdowskiego oczyszczanie benzolu motorowego i aparaturę do analizy gazu, inż. Patryna sposób wytwarzania mieszanki suchych gazów ziemnych z powietrzem i innymi mniej wartościowymi gazami oraz urządzenie do stosowania tego sposobu (Pat. 16735), Prószki samoczynny zabezpiecznik do gazu świetlnego.

d) Udzielono subwencję w kwocie zł 200 na wykonanie aparatury do analizy gazu według pomysłu dra Drozdowskiego.

e) Poczyniono kroki w celu stworzenia stacyj badawczych dla przyborów gazowych przy Gazowni Krakowskiej oraz w Instytucie Gazowym we Lwowie. W związku z tym rozpoczęto prace nad normami badań tych przyborów.

f) Opiekowano się w dalszym ciągu szkoleniem techników gazowniczych w Państwowej Szkole Przemysłowej w Bydgoszczy, pod kierunkiem dra Czajkowskiego, a przy współpracy inż. Banaszka, dra Mazgaja i dyr. Klimczaka. W roku 1936/7 wykładano technologię produktów ubocznych, aparaturę gazowniczą, instalacje gazowe, oraz aparaturę i zastosowanie gazu.

Zaznaczyć należy, że Oddział gazowniczy w Państwowej Szkole Przemysłowej w Bydgoszczy, utworzony w roku 1932, wykształcił do dnia 1 I 1937 r. 49 absolwentów gazowników i 18 absolwentów techników gazowniczo-cukrowniczych. Na egzaminach końcowych obecny jest corocznie delegat Zrzeszenia. Obecnie jest 15 uczniów promowanych na kurs IV i 22 uczniów promowanych na kurs III.

Absolwentów zatrudnionych jest obecnie 8, otrzymali oni posady przeważnie staraniem Zrzeszenia.

g) Z inicjatywy Sekcji Gazu ziemnego zorganizowana została w Zawodowej Szkole Dokształcającej w Borysławiu grupa gazownicza pod kierunkiem inż. inż. Pituły i Mikuszewskiego, której absolwenci znajdują zatrudnienie w przemyśle gazów ziemnych.

h) Odsetki ze stypendium Zrzeszenia dla ucznia Państw. Szkoły Przem. w Bydgoszczy otrzymał uczeń Budny. Odsetki z funduszu stypendialnego inż. Lieberta dopisano do kapitału. Propozycje Zarządu idą w tym kierunku, aby połączyć oba te fundusze stypendialne, powiększyć je o kwoty uzyskane z wydawnictw i udzielać odsetki od globalnej kwoty uczniom kształcącym się w gazownictwie.

i) W wymiennych zagranicznych praktyk gazowniczych korzystali w r. 1936: inż. Krawcewicz z Wodociągów Warszawskich — wysłany do Wodociągów w Pradze, oraz p. Kubiak z Gazowni Bydgoskiej — wysłany do Gazowni w Pradze. W Polsce natomiast odbywali praktyki: p. Soukup z Pragi — w Wodociągach Warszawskich, oraz inż. Olšansky z Brna — w Gazowni Bydgoskiej.

j) Za inicjatywą Prezydium Zrzeszenia, niektóre firmy, uczestniczące w pokazie na XVIII Zjeździe we Lwowie, oddały bezpłatnie swe eksponaty katedrze prof. Bartoszewicza na Politechnice Lwowskiej.

III. *W dziedzinie fachowo-technicznej i gospodarczej:*

a) Komisje opl biernej zakładów gazowych i wodociągowych, pod przewodnictwem dyr. dyr. Dziurzyńskiego i Orzelskiego, odbyły szereg posiedzeń. Elaboraty oddano do dalszego załatwienia Związkowi Gospodarczemu G. i Z. W., gdzie odbyły się dalsze konferencje z przedstawicielami Min. Spraw Wewn., Min. Spraw Wojsk., Tow Wiedzy techniczno-wojskowej, oraz L. O. P. P.

b) Uzupełniono przepisy wykonywania wewnętrznych urządzeń gazowych poprawkami, zaleconymi przez władze; obecny projekt uzyska w najbliższych miesiącach zatwierdzenie.

c) Zainicjowane przez Zrzeszenie prace nad taryfikacją i kalkulacją ceny gazu znalazły swój wyraz w szeregu artykułów i referatów na powyższy temat, opracowanych przez pp. Dziurzyńskiego, Klimczaka, Krzyżkiewicza, Mendelowskiego, Orszulika, Seiferta, Wojnarowicza.

d) Rozpoczęto w sekcjach prace nad przepisami dotyczącymi urządzeń wodociągowych w nieruchomościach, oraz nad korozją wewnętrzną rur i trwałością powłok ochronnych.

e) Udzielono kierownikom kilku gazowni porad technicznych drogą korespondencji; projektowane jest stworzenie na łamach pisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna" skrzynki zapytań, na wzór czasopism zagranicznych.

f) W wyniku obrad Zarządu nad sprawą kredytów na gazyfikację kraju, postanowiono opracować odpowiedni memoriał, dotyczący uwzględnienia przy rozdziale kredytów na rok 1938/39 również i gazownictwa sztucznego. Memoriał ten przedłoży delegacja, złożona z prezesa Zrzeszenia i prezesa Związku Gospod. G. i Z. W., Ministerstwu Skarbu, Ministerstwu Przemysłu i Handlu oraz Ministerstwu Spraw Wewnętrznych.

IV. *W dziedzinie współpracy z innymi organizacjami:*

Zarówno samo Zrzeszenie, jak i wielu członków Zrzeszenia pozostaje w bliskim kontakcie z szeregiem organizacyj i komitetów, jak: Polski Komitet Energetyczny, Polski Komitet Normalizacyjny, Polski Komitet Techniki Sanitarnej i Higieny Miast, Związek Miast (Sekcja Przedsiębiorstw Miejskich), Komitet Oświetleniowy przy Polskim Związku Elektrotechnicznym itd. W szczególności:

a) Przesyłano Polskiemu Komitetowi Energetycznemu biuletyny z gazownictwa.

b) Współpracowano nad ułożeniem norm dla smoły surowej, benzolu, produktów amonowych, masy czyszczącej oraz metod badania gazu.

c) Opracowano dla Związku Miast zasady współpracy gazowni i elektrowni.

d) Wzięto udział w licznych zjazdach krajowych, jak: I Ogólny Zjazd Inżynierów Chemików w Warszawie, IX Zjazd Stowarzyszenia Elektryków Polskich w Warszawie, IX Zjazd Naftowy w Borysławiu, uroczyste posiedzenie Chemicznego Instytutu Badawczego w Warszawie z okazji 20-lecia pracy Instytutu, Zjazdy Regionalne Gazowników i Wodociągowców na Górnym Śl. itd.

Utrzymywano również żywy kontakt z organizacjami zagranicznymi, a zwłaszcza z Międzynarodowym Związkiem Przemysłu Gazowniczego, Związkiem Słowiańskich Zrzeszeń Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych, oraz z pokrewnymi organizacjami gazowniczymi i wodociągowymi szeregu państw europejskich, St. Zjedn. A.P. oraz Australii, wymieniając drogą korespondencji swe poglądy, oraz biorąc udział w zjazdach zagranicznych. W szczególności jako przedstawiciele Zrzeszenia wyjechali: pp. Swierczewski i Rudolf do Belgradu, prof. Pilat do Londynu, dyr. Wieleżyński do Waszyngtonu, dyr. Dziurzyński do Grazu, dyr. Rabczewski do Pragi. Brak środków finansowych oraz trudności paszportowe uniemożliwiły wyjazdy na inne kongresy w Anglii, Francji, Danii, Szwecji, Niemczech, Rumunii, St. Zjednoczonych A. P.

V. *W dziedzinie spraw personalnych:*

a) Opracowywany projekt norm uposażeń pracowników w gazowniach i wodociągach będzie przedłożony władzom przed obradami Sejmu nad ustawą dla pracowników samorządowych.

b) Zajmowano się sprawami personalnymi kilku członków, którzy zwrócili się o to do Zrzeszenia.

VI. *W dziedzinie spraw ogólnych:*

Poza tym pracowano w okresie sprawozdawczym nad:

a) bibliografią dotyczącą wodociągów i gazowni w Polsce,

b) słownictwem gazowniczym,

c) zbieraniem materiałów do Polskiego Słownika Biograficznego,

d) sprawdzaniem materiałów statystycznych gazowniczych i wodociągowych itd.

Z prac Zrzeszenia na najbliższą przyszłość wymienię jako najważniejsze:

- regulamin dla oddziałów Zrzeszenia,
- taryfikację i kalkulację gazu,
- odtruwanie gazu,
- przepisy dla budowy gazociągów gazu ziemnego,
- normalizację urządzeń gazowych,
- normy badań aparatów gazowych,
- wydawnictwo kalendarza gazowego,
- utworzenie stacyj badawczych i cechowania aparatów gazowych,
- urządzenie biblioteki,
- ogłoszenie konkursów dla prac z dziedziny gazownictwa, wodociągarstwa, kanalizacji i techniki sanitarnej,
- podtrzymanie stosunków z pokrewnymi organizacjami zagranicznymi,
- pozyskanie jak największej ilości członków,
- połączenie Instytutu Wodociągowo-Kanalizacyjnego z Polskim Zrzeszeniem Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych.

Na zakończenie tego sprawozdania, które jeszcze zostanie uzupełnione przez sprawozdania poszczególnych sekcyj, zwracam się z gorącym apelem do wszystkich członków, zarówno osób fizycznych, jak i zakładów gazowych oraz wodociągowych o punktualne wpłacanie składek i po-

zyskiwanie nowych członków zwłaszcza wspierających.

Jako ustępujący prezes po załatwieniu szeregu prac organizacyjnych, które rozszerzyły znacznie zakres działania Zrzeszenia, życzę przyszłemu Zarządowi, by przez rozpoczętą i dość daleko posuniętą akcję w dalszym ciągu kontynuował rozwój Zrzeszenia.

Dziękuję wszystkim kolegom pracującym w Zarządzie za współpracę na terenie Zrzeszenia, a przede wszystkim kolegom: Dalborowi, Dolińskiemu, Dziurzyńskiemu, Czaplickiej, Gigielowi, Kłosińskiemu, Kotowiczowi, Mianowskiemu, Piotrowskiemu, Orzelskiemu, Rabczewskiemu, Rudolfowi, Rodze, Seifertowi, Sulimirskiemu, Wieleżyńskiemu, Wyżnikiewiczowi.

Równocześnie proszę przy wyborze prezesa Zrzeszenia wziąć pod uwagę to, że nie mogę się podjąć — z przyczyn ode mnie nie zależnych — dalszej pracy na tym zaszczytnym, poruczonym mi przez Szanownych Kolegów stanowisku i proszę o postawienie innego kandydata na prezesa Zrzeszenia.

W końcu przewodniczący zakomunikował, że w roku sprawozdawczym zostali przyjęci na członków Zrzeszenia następujący koledzy:

a) na członków zwyczajnych:

1) Inż. Bassak Stefan — Chełmża
2) „ Bilewski Stefan — Poznań
3) „ Dohnalik Jerzy — Lwów
4) „ Felsz Jerzy — Toruń
5) „ Górski Kazimierz — Warszawa
6) „ Guthy Józef — Bydgoszcz
7) „ Gigiel Stefan — Łuck
8) „ Herniczek Wacław — Równe
9) „ Jung Eugeniusz — Warszawa
10) „ Jankowski Tadeusz — Grudziądz
11) „ Jakimowski Witold — Warszawa
12) „ Mosłowski Józef — Łuck
13) P. Patlikowska Ewa — Warszawa
14) P. Janczak Leon — Warszawa

b) na członków nadzwyczajnych:

1) Inż. Mazur Bogusław — Warszawa.

Sprawozdanie z działalności Zarządu przyjęto bez dyskusji.

ad 3) Sprawozdanie Sekcji gazowniczej (gazu sztucznego) odczytał dr inż. J. Doliński:

Na XVIII Zjeździe Gazowników i Wodociągowców Polskich we Lwowie wybrano Zarząd Sekcji gazowniczej w następującym składzie: przewodniczący dr inż. J. Doliński, zastępca przew. dyr. inż. Emil Piwoński, sekretarz inż. J. Czaplicka, zastępca sekr. inż. B. Kalinowski, członkowie: dyr. inż. A. Dziurzyński, dyr. inż. B. Klimczak, dyr. inż. E. Mianowski, dyr. dr inż. B. Roga, zastępcy: inż. J. Ciepły, dyr. inż. B. Dalbor, dyr. inż. S. Gundlach, inż. S. Hołuj.

W okresie sprawozdawczym Zarząd zajmował się następującymi sprawami:

a) Odtruwanie gazu. Poprzedni XVIII Zjazd Gazowników i Wodociągowców Polskich nałożył na Sekcję gazowniczą jeden tylko warunek, mianowicie zajęcie się sprawą odtruwania gazu, ze szczególnym uwzględnieniem prac techników polskich. Realizując ten postulat, Sekcja zadecydowała oprzeć pierwszą próbną aparaturę w kraju na wynalazku pp. inż. Wysockiego i dra Eskreisa, który został opatentowany przez Zjednoczone Fabryki Związków Azotowych w Mościcach.

Zarząd Sekcji przeprowadził z Z. F. Z. A. w Mościcach oraz z większymi gazowniami pertraktacje, które trwały blisko rok i uwieńczone zostały pomyślnym rezultatem. Z. F. Z. A. porozumiewa się obecnie bezpośrednio już z Krakowską Gazownią Miejską celem ustawienia w niej aparatury próbnej. Mamy nadzieję, że na przyszłym zjeździe przedstawione zostaną konkretne wyniki tej aparatury.

b) Stacja cechowania przyborów gazowych. W ciągu okresu sprawozdawczego wyłoniła się sprawa utworzenia przy jednej z gazowni polskich stacji badania i cechowania przyborów gazowych.

Dzięki życzliwemu stanowisku dyrekcji Krakowskiej Gazowni Miejskiej stacja ta organizuje się przy tej gazowni, co znalazło swój wyraz przy remoncie i rozszerzeniu laboratorium fabrycznego, w którym uwzględniono odpowiednie pomieszczenie i urządzenie dla tej stacji. Stacja ta będzie prawdopodobnie uruchomiona w jesieni tego roku.

c) Kształcenie inżynierów gazowników. W związku z opracowywaniem przez p. dyr. Czesława Swierczewskiego referatu p. t. „O przygotowaniu teoretycznym i praktycznym inżynierów pracujących w gazownictwie", Sekcja zebrała materiał dotyczący nauki gazownictwa na tere-

nie Krakowa, a mianowicie: na Uniwersytecie Jagiellońskim, Akademii Górniczej i w Krakowskiej Gazowni Miejskiej.

d) Statystyka gazownicza. Sekretariat Sekcji współpracował ze Związkiem G. G. i Z. W. przy wydawanilu statystyki gazowniczej za r. 1934/35.

e) Zjazd w Pradze. Ze Sekcji gazowniczej zgłoszono szereg referatów na Zjazd Słowiański w Pradze.

f) Współpraca z innymi organizacjami. Sekcja współpracuje stale z Podkomisją normalizacji smół P. K. N., a jako delegat Sekcji w pracach wspomnianej Podkomisji bierze udział p. inż. Sobierański z Gazowni Warszawskiej.

Sekcja przejęła agendy zwiniętej Komisji taryfikacyjnej, na razie jednak prace w tym kierunku polegają na zbieraniu materiałów.

Sekcja przejęła również agendy zlikwidowanej Komisji propagandy gazu i zainicjowała wzajemną wymianę materiałów propagandowych pomiędzy gazowniami.

g) Międzynarodowy Związek Przemysłu Gazowniczego. Związek ten nadsyłał kilkakrotnie Zrzeszeniu wnioski i dezyderaty na kongres w Paryżu, zwracając się o zaopiniowanie. Sprawy te załatwiane były bezpośrednio przez Sekcję.

h) I Ogólnopolski Zjazd Inżynierów Chemików. Na I Ogólnopolskim Zjeździe Inżynierów Chemików w czasie od 2 ÷ 4 maja r. b. wielu członków Sekcji brało czynny udział w obradach sekcji koksowniczo-gazowniczej. Programowy referat p. t. „Gazownictwo a samowystarczalność i obrona Państwa" wygłosił dr inż. Doliński.

i) Kongres w Paryżu. Z ramienia Sekcji na Kongres Międzynarodowego Związku Przemysłu Gazowniczego wyjechała inż. Czaplicka.

Sprawozdanie Sekcji gazu ziemnego odczytał inż. S. Sulimirski:

Rok ubiegły zaznaczył się w przemyśle gazu ziemnego silnym napięciem prac technicznych, tak w dziedzinie wierceń poszukiwawczych, jak i rozbudowy gazociągów dalekosiężnych. Wobec silnego zaabsorbowania członków Sekcji w tych pracach, nie zwoływał Zarząd w okresie sprawozdawczym posiedzeń.

Sprawy bieżące załatwiane były przez Prezydium, zaś członkowie Sekcji brali stale udział w pracach ogólnych dotyczących przemysłu gazu ziemnego, podejmowanych przez poszczególne organizacje i instytucje, utrzymując z nimi stały kontakt i współpracując w wszelkich sprawach dotyczących gazyfikacji kraju gazem ziemnym. Obszernie dyskutowany był problem gazyfikacji nowopowstającego przemysłu w centralnych rejonach kraju. W szczególności brali członkowie naszej Sekcji udział w pracach Komisji gazyfikacyjnej P. K. En., Podkomisji gazowo-naftowej P. K. En., Komisji gazowej Stowarzyszenia Polskich Inżynierów Przemysłu Naftowego, w komitecie organizacyjnym Polskiego Kongresu Inżynierów, Komisji normalizacyjnej dla zbiorników pod ciśnieniem P. K. N.

Zarząd Sekcji interweniował w sprawie zatwierdzenia projektu przepisów wykonywania wewnętrznych instalacyj gazowych, oraz instalacyj dla płynnych gazów ziemnych, który opracowany został jeszcze przed dwoma laty.

Odnieśliśmy się również do Okręgowego Urzędu Górniczego w Drohobyczu celem uzupełnienia statystyki naftowej w kierunku uzyskania dat, które by pozwoliły na ścisłe ujęcie obrotu gazem ziemnym w Polsce jako materiałem energetycznym.

Przewodniczący Komisji do spraw rezerw gazu ziemnego naszej Sekcji, dyrektor Karpackiego Instytutu Geologiczno-Naftowego dr Tołwiński wydał w ubiegłym roku drukiem pracę p. t. „Problem rezerw gazu ziemnego w Polsce", która, dając charakterystykę geologiczną oraz warunków występowania złóż gazu ziemnego w Polsce, stanowi cenny nabytek w naszej literaturze fachowej.

W utworzonej z inicjatywy członków naszej Sekcji grupie gazowniczej w Zawodowej szkole dokształcającej w Borysławiu odbywa się w bieżącym roku drugi kurs, na którym wykładają członkowie naszej Sekcji inż. Kaczorowski, inż. Mikuszewski, inż. Pituła.

W bieżącym roku zgłosił na nasze ręce Instytut Gazowy we Lwowie gotowość przeprowadzenia cechowania aparatów gazowych, przeznaczonych dla użytkowania gazu ziemnego naturalnego i skroplonego.

Komunikujemy również o podjęciu z inicjatywy prof. Witkiewicza badania reduktorów gazowych, które przeprowadza się na jednej z kopalń „Gazolina" S. A. w Daszawie, oraz o podjęciu z inicjatywy inż. Wójcickiego badania gazowych palników przemysłowych pod bezpośrednim kie-

runkiem prof. Ochęduszki, które przeprowadzane są również na jednej z kopalń S. A. „Gazolina" w Daszawie. Badania te będą miały duże znaczenie dla należytego teoretycznego ujęcia warunków pracy tych tak ważnych elementów w gazowych urządzeniach przemysłowych.

W opracowaniu znajduje się obecnie projekt przepisów technicznych dla budowy gazociągów wysokoprężnych.

W końcu należy nadmienić udział członków naszej Sekcji jako referentów w Zjeździe Naftowym, w Zjeździe Gazowników, w Zjeździe Chemików, jak również na konferencjach specjalnych. Referaty te dotyczyły tak prac specjalnych, wykonanych w przemyśle gazu ziemnego, jako też przedstawiały całokształt rozwoju przemysłu gazu ziemnego i jego roli w uprzemysłowieniu kraju.

W skład Zarządu Sekcji, wybranego na zebraniu ogólnym w dniu 25 czerwca 1936 we Lwowie, wchodzili pp. dyr. inż. M. Wieleżyński jako prezes, dyr. inż. S. Dażwański jako wiceprezes, inż. S. Sulimirski jako sekretarz, członkowie Zarządu: dyr. Z. Biluchowski, dyr. inż. E. Piwoński, dyr. inż. B. Szymański, inż. S. Psarski, prof. R. Witkiewicz, zastępcy członków Zarządu: dyr. inż. J. Gigiel, inż. L. Hozer, inż. I. Piątkiewicz, inż. Z. Ziółkowski.

Sprawozdanie połączonych Sekcyj wodociągowo - kanalizacyjnej i techniczno-sanitarnej odczytał p. I. Piotrowski:

Stosownie do uchwały, powziętej na XVIII Zjeździe G. W. i T. S. we Lwowie. co do połączenia Sekcyj wodociągowo - kanalizacyjnej i techniczno - sanitarnej, obie Sekcje odbywały wspólne posiedzenia. Ponieważ na ogólnych zebraniach Sekcyj we Lwowie, jeszcze przed powzięciem uchwały co do połączenia, wybrano ich władze, przeto na posiedzeniach przewodniczyli na zmianę przewodniczący obu Sekcyj.

Skład połączonych Sekcyj był następujący: inż. W. Rabczewski — przewodniczący S. W. K., inż. St. Downarowicz — zastępca przew. S. W. K., I. Piotrowski — sekretarz S. W. K., J. Pomorski — zastępca sekretarza S. W. K.; w Sekcji T. S. przewodniczący — inż. Z. Rudolf, zastępca przew. — I. Piotrowski, sekretarz — inż. C. Bocianowski; członkowie obu Sekcyj — inż. B. Rafalski, inż. G. Foltański, inż. St. Mańkiewicz, inż. St. Słowakiewicz, inż. J. Kozłowski, inż. W. Skoraszewski, inż. A. Konopka, inż. J. Przychodzki, inż. J. Dziuba, inż. Z. Stefańczyk, inż. E. Stankiewicz, inż. A. Szniolis i dyrektor Związku Gospodarczego G. i Z. W. inż. M. Łopuszański.

Na posiedzeniach połączonych Sekcyj omawiane były, względnie załatwione następujące sprawy:

1) Na szeregu posiedzeń omawiano sprawę połączenia Polskiego Instytutu W. K. z Polskim Zrzeszeniem G. W. i T. S. Połączone Sekcje wypowiadają się w zasadzie za tym połączeniem, jednakże konkretna forma połączenia nie została jeszcze ustalona.

2) Połączone Sekcje współpracowały przez swych delegatów z Polskim Komitetem Normalizacyjnym w zakresie normalizacji rur kamionkowych (normy już ukończone) i rur stalowych (znaczna część norm już opracowana). Poza tym wybrani byli delegaci do normalizacji (rewizja) rur betonowych i żeliwnych wodociągowych, prace jednak w tych dwóch działach nie zostały jeszcze w P. K. N. rozpoczęte. Sekretarz S. W. K. gromadzi materiał do rewizji norm rur żeliwnych wodociągowych i zwraca się z prośbą o nadsyłanie uwag w tej sprawie.

3) Z komisyj czynne były instalacyjna i normalizacji pomp odśrodkowych. Obie komisje prac swych jeszcze nie zakończyły.

4) Ze spraw omawianych na posiedzeniach Sekcyj, nie zostały zakończone:

a) normy wynagrodzenia za projekty wodociągów i kanalizacji,

b) analiza kosztów robót wodociągowych i kanalizacyjnych,

c) opracowanie bibliografii polskiej w. k.

Wszystkie te niezmiernie ważne zagadnienia wejdą do programu prac Sekcyj na rok następny.

5) Opracowano hasła na XIX Zjazd w Grudziądzu, pierwotnie w liczbie 7, którą następnie zredukowano przez połączenie niektórych do 3.

6) Rozesłano listy w sprawie zgłaszania referatów na Zjazd.

7) Przedyskutowano opracowane przez Biuro Studiów przy Związku Miast Polskich wzory umów na sporządzenie projektów wodociągów i kanalizacji miast. Uwagi swoje co do tych umów połączone Sekcje przesłały do wiadomości Biura Studiów.

8) Sekcje połączone uchwaliły, aby sprawę faktycznego połączenia ich jeszcze raz omówić i ostatecznie zadecydować na XIX Zjeździe w Grudziądzu.

Sprawozdania poszczególnych sekcyj przyjęto bez dyskusji.

ad 4) Skarbnik Zrzeszenia inż. Wyżnikiewicz przedłożył następujące sprawozdanie kasowe:

Na dzień 1 IV 1937 r. Zrzeszenie liczyło członków:

honorowych	14
wspierających	29
zwyczajnych	204
nadzwyczajnych	10
razem	257

Bilans zamknięcia
na 1 kwietnia 1937 r.

Aktywa:

Kasa		zł	7,11
Ruchomości		„	194,75
P.K.O. w Warszawie		„	4 785,10
Składki ult. 1936 r.	zł 445,—		
Składki za 1936 r.	zł 933,—	„	1 378,—
K.K.O. w Bydgoszczy		„	1 005,77
Biuro prezesa		„	2 226,68
Sekcja gazu ziemnego		„	244,70
		zł	9 842,11

Pasywa:

Fundusz stypendialny im. ś. p. Lieberta	zł	2 216,20
Fundusz stypend. Szkoły Przem. w Bydgoszczy	„	1 005,77
Sumy przechodnie	„	6,—
Fundusz organ. zjazd.	„	1 504 97
Przewyżka dochodów nad rozchodami	„	5 109,17
	zł	9 842,11

Rachunek strat i zysków
za okres od 1 IV 1936 do 1 IV 1937 r.

Wydatki:

Odpisano na straty z ruchomości za znaczki członkowskie		zł	38,25
„Gaz, Woda i Technika Sanitarna" za prenumeratę	3 108,50 zł		
subsydium	1 000,—	„	4 108,50
Biuro prezesa w Bydgoszczy		„	630,59
Odpisano na straty z r-ku składek członkowskich ult. 1936 r.		„	638,—
Do przeniesienia		zł	5 415,34
Z przeniesienia		zł	5 415,34
Odpisano na straty z r-ku składek członkowskich za 1936 r.		„	384,—
Wyjazdy i delegacje		„	1 303,20
Koszty utrzymania biura w Warszawie		„	2 721,—
Koszty ogólne biura w Warszawie		„	1 021,77
Koszty manipulacyjne biura w Warszawie		„	13,70
Subsydium na wykonanie aparatu dra Drozdowskiego		„	200,—
Sekcja gazu sztucznego		„	60,—
Składki do stowarzyszeń		„	323,92
		zł	11 442,93
Przewyżka dochodów nad rozchodami		„	5 109,17
		zł	16 552,10

Dochody:

Zysk z poprzedniego okresu budżetowego	zł	4 239,41
Przeniesiono na zyski po poprawce bilansowej z r-ku Sekcji gazu ziemnego	„	290,—
Składki członkowskie za 1936 r.	„	8 317,—
Składki członkowskie za 1937 r.	„	2 269,—
Składki członkowskie za 1938 r.	„	2,—
Biuro prezesa w Bydgoszczy	„	1 434,69
	zł	16 552,10

Następnie inż. J. Łepkowski odczytał protokół Komisji Rewizyjnej, która zebrała się w dniu 7 czerwca 1937 r. w składzie: dyr. Stanisław Gundlach, inż. Wacław Sobierański i inż. Jerzy Łepkowski, w celu przeprowadzenia rewizji ksiąg i kasowości Zrzeszenia. Po sprawdzeniu ksiąg oraz dokumentacji, Komisja zanotowała w księgach swe spostrzeżenia oraz sprawdziła r-k bilansu zamknięcia na 1 IV 1937 r. w kwocie zł 9 842,11 oraz r-k strat i zysków za okres od 1 IV 1936 do 31 III 1937 w kwocie zł 16 552,10 z przewyżką dochodów nad wydatkami w sumie zł 5 109,17, i uznała za sporządzone prawidłowo i zgodnie z dowodami, jak również pozostałe książki kasową i kontową, oraz bilans, r-k strat i zysków i dowody administracji wydawnictwa „Gaz, Woda i Technika Sanitarna".

Komisja Rewizyjna wnosi o udzielenie absolutorium Zarządowi Zrzeszenia za rok 1936/37.

Sprawozdanie kasowe zostało przyjęte i Zarządowi Zrzeszenia udzielono absolutorium.

ad 5) Inż. Wyżnikiewicz przedłożył następujący preliminarz na r. 1937/38:

Budżet na r. 1937/38.

Przewidywany przychód:

Gazownie	zł	2 530,—
Wodociągi	„	1 300,—
Do przeniesienia	zł	3 830,—

Z przeniesienia	zł	3 830,—
Członkowie wspierający obecni . . .	„	1 280,—
Członkowie wspierający II	„	6 000,—
220 członków zwycz. i nadzwycz. à 24 zł .	„	5 280,—
XIX Zjazd w Grudziądzu	„	1 000,—
Na kształcenie inż. gazown. i wodoc. dotacja przez członka wspierającego . .	„	3 000,—
	zł	20 390,—

Przewidywany rozchód:

Wyjazdy, delegacje	zł	3 000,—
Utrzymanie biura	„	4 320,—
Porto i rozmowy telefoniczne . . .	„	500,—
Składki do stowarzyszeń	„	350,—
Sekcja gazu sztucznego	„	240,—
Sekcja gazu ziemnego	„	750,—
„Gaz, Woda i Technika Sanitarna"		
prenumeraty	„	3 000,—
subsydium	„	1 000,—
Kształcenie inż. gazown. i wodoc. . .	„	3 000,—
Wydatki na cele naukowe i badawcze . .	„	3 000,—
Nieprzewidziane	„	630,—
Maszyna do pisania	„	600,—
	zł	20 390,—

Preliminarz budżetowy przyjęto jednomyślnie.

ad 6) Sprawozdanie Redakcji "Gaz, Woda i Technika Sanitarna" przedłożył przewodniczący Komitetu Redakcyjnego inż. Seifert:

Rok sprawozdawczy oznacza dalszy krok w rozwoju naszego wydawnictwa. Po dziedzinie wodociągarstwa, objętej w roku 1922, przyszła obecnie kolej na technikę sanitarną. Zmieniając nazwę na „Gaz, Woda i Technika Sanitarna", wydawnictwo zmieniło również do pewnego stopnia szatę zewnętrzną, otrzymując lepszy papier i lepsze klisze, przy niezmienionym, a nawet nieco obniżonym koszcie.

Rok 1936, który wyszedł jako ostatni pod nazwą "Gaz i Woda", obejmował 424 strony, tj. o 24 stron więcej od swego poprzednika, nie licząc jubileuszowego przeglądu artykułów, drukowanych w czasopiśmie w okresie pierwszego piętnastolecia istnienia.

Poza tym wydano w roku 1936 58 odbitek w łącznej ilości 6 430 egzemplarzy.

Finanse naszego wydawnictwa utrzymują się na poziomie, ustabilizowanym już od paru lat. Rachunek strat i zysków za okres sprawozdawczy obraca się w ramach uchwalonego budżetu, wykazując nawet pewną nadwyżkę, przelaną na Fundusz Redakcyjny.

Budżet na rok 1937/38 ułożony został na podstawie wyników osiąganych w ostatnich latach, oraz uzyskanej obniżki kosztów druku.

Bilans na dzień 31 III 1937 r.

Stan czynny:

Kasa	zł	857,88
Pocztowa Kasa Oszczędności	„	1 671,91
Efekty (Pożyczka Narodowa) . . .	„	150,—
Polskie Zrzeszenie G. W. i T. S. . . .	„	405,50
Dłużnicy	„	4 862,49
Urządzenia biurowe	„	534,40
Wydawnictwa	„	48,—
	zł	8 530,18

Stan bierny:

Wierzyciele	zł	415,99
Fundusz na dubiosa	„	1 213,56
Fundusz Redakcyjny	„	6 900,63
	zł	8 530,18

Rachunek strat i zysków
za czas od 1 IV 1936 do 31 III 1937 r.

Wydatki:

a) Rzeczowe:				
Druk i klisze . . .	zł	11 863,75		
Honoraria i odbitki . .	„	951,79		
Porta i stemple . . .	„	599,74		
Wydatki kancelaryjne .	„	355,30		
Podatki	„	146,26		
Różne	„	613,30	zł	14 530,14
b) Personalne:				
Pobory	„	7 800,—		
Ubezpieczalnia . . .	„	641,92		
Remuneracje	„	650,—	zł	9 091,92
c) Odpisy:				
Amortyzacja urządz. biur.	zł	112,50		
Dłużnicy odpis . . .	„	347,89		
Odpis na Fundusz Redakc.	„	1 200,63	zł	1 661,02
			zł	25 283,08

Dochody:

Subwencje:				
Związek Gospodarczy G. i Z. W.	zł	5 400,—		
Polskie Zrzeszenie G. W. i T. S.	„	1 000,—		
Gazownia — Warszawa .	„	2 000,—		
Komitet Org. XVIII Zjazdu	„	1 500,—		
Bank Gospod. Krajowego	„	500,—	zł	10 400,—
Ogłoszenia			„	8 543,40
Prenumerata			„	5 823,25
Wydawnictwa			„	511,21
Odsetki			„	5,22
			zł	25 283,08

Zbadano i stwierdzono zgodność.

Warszawa, dnia 7 czerwca 1937 r.

Komisja Rewizyjna Polskiego Zrzeszenia Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych:

Inż. S. Gundlach Inż. J. Łepkowski Inż. W. Sobierański

Budżet na rok 1937/38.

Wydatki:

a) Rzeczowe:

Druk i klisze	zł	12 000,—		
Honoraria i odbitki	„	1 000,—		
Porta i stemple	„	550,—		
Wydatki kancelaryjne	„	350,—		
Podatki	„	120,—		
Różne	„	750,—	zł	14 770,—

b) Personalne:

Pobory	zł	7 800,—		
Ubezpieczalnia	„	650,—	zł	8 450,—

c) Odpisy:

Amortyzacja urządzeń biurowych	zł	110,—
	zł	23 330,—

Dochody:

Subwencje:

Związek Gospodarczy G. i Z. W.	zł	5 400,—		
Polskie Zrzeszenie G. W. i T. S.	„	1 000,—		
Gazownia — Warszawa	„	2 000,—		
Komitet Organ. XIX Zjazdu	„	500,—	zł	8 900,—
Ogłoszenia			„	8 500,—
Prenumerata			„	5 800,—
Wydawnictwa			„	130,—
			zł	23 330,—

Po odczytaniu sprawozdania inż. Seifert podziękował Redakcji za wielką pracę, a wszystkim instytucjom, subsydiującym wydawnictwo, za okazywane materialne poparcie. Na zakończenie inż. Seifert zwrócił się z apelem o zwiększenie wpływów z ogłoszeń.

Odczytane sprawozdanie kasowe za r. 1936/37 i preliminarz budżetu wydawnictwa na r. 1937/38 przyjęto i na wniosek Komisji Rewizyjnej udzielono absolutorium za r. 1936/37.

ad 7) Przewodnictwo Zgromadzenia na wniosek przewodniczącego inż. Klimczaka objął inż. Rudolf i zaprosił na asesorów inż. inż. Kielanowskiego i Truszkowskiego. Następnie przewodniczący zaproponował zgłaszanie kandydatów. Ponieważ zgłoszone zostały kandydatury inż. Br. Klimczaka, inż. W. Rabczewskiego i inż. Z. Rudolfa, przewodniczący zgodnie ze statutem zarządził tajne głosowanie według listy obecności. W wyniku obliczenia głosów przez asesorów okazało się, że na 68 ważnych głosów złożono na inż. W. Rabczewskiego 46 głosów, wobec czego prezesem Zrzeszenia został wybrany inż. Włodzimierz Rabczewski.

Przewodniczący inż. Klimczak złożył inż. Rabczewskiemu życzenia owocnej pracy i zaprosił do stołu prezydialnego.

Inż. Rabczewski podziękował zebranym za zaufanie, którym obdarzyli go, wybierając na tak odpowiedzialne stanowisko, i oświadczył, że pracę, dobrze prowadzoną przez poprzedników jego na tej placówce, będzie kontynuował gorliwie w miarę sił i możności, przy obmyślonej i życzliwej współpracy wszystkich członków Zrzeszenia.

ad 8) Przewodnictwo objął z powrotem inż. Klimczak. Pierwotnie zgłoszono dwie listy członków Zarządu Głównego, a mianowicie: ustępującego Zarządu i inż. Rogi. W wyniku porozumienia ustalona została wspólna lista, którą przyjęto w następującym składzie:

Inż. Jankowski Tadeusz, inż. Klimczak Bronisław, inż. Kłosiński Jan, inż. Kozłowski Jan, p. Piotrowski Ignacy, inż. Rostek Antoni, inż. Skoraszewski Włodzimierz, inż. Sulimirski Stefan.

ad 9) Do Komisji Rewizyjnej wybrano przez aklamację: na przewodniczącego inż. Sobieranskiego Wacława, na członków inż. Gundlacha Stanisława, inż. Łepkowskiego Jerzego i inż. Przychockiego Jana, na zastępców dyr. Pisulę Juliusza i inż. Rzeszosia Romualda.

Do Sądu Koleżeńskiego wybrano: inż Piwońskiego Emila, inż. Seiferta Mieczysława i dyr. Swierczewskiego Czesława.

ad 10) Stały Zjazdowy Komitet Łącznikowy zatwierdzono w następującym składzie: inż. Rabczewski Włodzimierz, inż. Czaplicka Józefa, inż. Kłobukowski Czesław, inż. Kłosiński Jan, inż. Krzyżkiewicz Jan, inż. Łopuszański Michał, Piotrowski Ignacy, inż. Rafalski Bronisław, dr inż. Roga Błażej, inż. Rudolf Zygmunt, inż. Skoraszewski Włodzimierz, dyr. Swierczewski Czesław.

ad 11) Zarządy poszczególnych sekcyj zatwierdzono w następującym składzie:

Sekcja gazownicza (gazu sztucznego):

Przewodniczący: dr inż. Doliński Jarosław
Zastępca przewodniczącego: inż. Piwoński Emil
Sekretarz: inż. Czaplicka Józefa
Zastępca sekretarza: inż. Kalinowski Bohdan
Członkowie: inż. Dziurzyński Antoni
inż. Klimczak Bronisław
inż. Mianowski Edward
dr inż. Roga Błażej

Zastępcy: inż. Dalbor Bolesław
inż. Gundlach Stanisław
inż. Jankowski Tadeusz
dyr. Pisula Juliusz.

Sekcja gazu ziemnego:

Przewodniczący: inż. Wieleżyński Marian
Zastępca przewodniczącego: inż. Dażwański Stef.
Sekretarz: inż. Sulimirski Stefan
Członkowie: dyr. Biluchowski Zygmunt
inż. Piwoński Emil
inż. Psarski Stanisław
inż. Szymański Bruno
dr inż. Witkiewicz Roman
inż. Żardecki Kazimierz
Zastępcy: inż. Gigiel Jerzy
inż. Hozer Leszek
inż. Staszkiewicz Tadeusz
inż Ziółkowski Zdzisław

Sekcja wodociągowo - kanalizacyjna:

Członkowie Zarządu:
Inż. Rabczewski Włodzimierz
inż. Downarowicz Stanisław
inż. Rafalski Bronisław
inż. Foltański Gustaw
inż. Słowakiewicz Stanisław
Pomorski Jan
inż. Kozłowski Jan
inż. Skoraszewski Włodzimierz
inż. mgr Rudolf Zygmunt
inż. Konopka Alfred
Piotrowski Ignacy
inż. Przychodzki Jan
Dokooptowani z poza Warszawy:
Inż. Bronikowski Maurycy
dr Orzelski Tadeusz
inż. Ałtuchow Włodzimierz

Sekcja techniczno - sanitarna:

Członkowie Zarządu:
Inż. mgr Rudolf Zygmunt
Piotrowski Ignacy
inż. Rafalski Bronisław
inż. Mańkiewicz Stanisław
inż. Słowakiewicz Stanisław
inż. Skoraszewski Włodzimierz
inż. Stankiewicz Edward
inż. Szniolis Aleksander
inż. Rabczewski Włodzimierz
inż. Dziuba Józef
inż. Meyer
inż. Bocianowski Czesław
Dokooptowani z poza Warszawy:
inż. Woźny Tadeusz
inż. Zagórski
inż. Wojciechowski Henryk

ad 12) Uchwalono utworzyć Oddziały Zrzeszenia stosownie do § 7 statutu. Określenie rejonów tych Oddziałów, wybór siedzib zarządów poszczególnych Oddziałów oraz opracowanie odpowiedniego regulaminu dla Oddziałów powierzono Prezydium Zrzeszenia, przy czym regulamin ten winien być zatwierdzony przez Zarząd Główny Zrzeszenia na prawach Walnego Zgromadzenia.

ad 13) W sprawie miejsca XX Walnego Zgromadzenia Zrzeszenia, oraz XX Zjazdu Polskich Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych, wpłynęły dwa zaproszenia: od prezydenta m. Chorzowa za pośrednictwem inż. Dalbora i listownie od prezydenta m. Gniezna. Wybór miejsca XX Zjazdu uchwalono przekazać na prawach Walnego Zgromadzenia Zarządowi Głównemu, któremu polecono podziękować za zaproszenia.

ad 14) *a)* Wniosek p. L. Piekarskiego w sprawie utworzenia w Zrzeszeniu Sekcji przemysłowej. Zaproponowano wnioskodawcy złożenie uzasadnionego wniosku do Zarządu Głównego.

b) Wniosek dyr. inż. Klimczaka w sprawie złączenia funduszu, powstałego ze sprzedaży broszury inż. Wyżnikiewicza i innych broszur, z istniejącym funduszem stypendialnym dla ucznia Państwowej Szkoły Przemysłowej w Bydgoszczy i wypłacania corocznie odsetek z powstałej sumy uczniowi tejże szkoły, studiującemu na Oddziale chemicznym (gazowniczym). Wniosek uchwalono i przekazano do wykonania Zarządowi Głównemu.

c) Sprawa utworzenia stypendium im. ś. p. inż. Lieberta. Uchwalono przekazać Zarządowi Głównemu.

d) Wybrano na delegata Zrzeszenia do Związku Gospodarczego G. i Z. W. w P. P. dyr. Cz. Swierczewskiego.

e) W celu zwiększenia liczby członków Zrzeszenia polecono nowowybranemu Zarządowi rozesłanie odezwy do nie należących do Zrzesze-

nia inżynierów, pracujących w dziedzinach gazownictwa, wodociągów, kanalizacji i techniki sanitarnej, o zapisywanie się na członków Zrzeszenia.

f) Przewodniczący Sekcji techniczno-sanitarnej inż. Rudolf, powołując się na wyniki rocznej praktyki wspólnej pracy połączonych Sekcyj wodociągowo - kanalizacyjnej i techniczno - sanitarnej, postawił wniosek restytuowania tych Sekcyj jako samoistnie pracujących. Wniosek został przyjęty.

W końcu na wniosek dyr. Swierczewskiego uchwalono podziękowanie ustępującemu prezesowi dyr. Klimczakowi za owocną pracę, oraz inż. Rudolfowi za przewodniczenie na Walnym Zgromadzeniu.

Wobec wyczerpania porządku obrad przewodniczący zamknął Walne Zgromadzenie o godz. 17 min. 30.

Protokół

XIX Walnego Zgromadzenia Związku Gospodarczego Gazowni i Zakładów Wodociągowych w P. P., odbytego w Grudziądzu w dniu 22 czerwca 1937 r.

XIX Zwyczajne Walne Zgromadzenie członków Związku Gospodarczego Gazowni i Zakładów Wodociągowych w Państwie Polskim odbyło się o godzinie 18 w sali Teatru Miejskiego w Grudziądzu.

Przewodniczył Zgromadzeniu prezes Związku inż. Włodzimierz Rabczewski, dyrektor Wodociągów i Kanalizacji m. st. Warszawy, który otwierając obrady, stwierdził, że Walne Zgromadzenie jest prawomocne, gdyż zwołane jest przez Zarząd zgodnie z wymaganiem § 12 statutu Związku przez ogłoszenie w czasopiśmie „Gaz, Woda i Technika Sanitarna“, oraz przez listowne powiadomienie wszystkich członków Związku.

Do prowadzenia protokółu przewodniczący zaprosił inż. Jana Kozłowskiego.

Porządek obrad przyjęto następujący:

1) Sprawdzenie pełnomocnictw delegatów.
2) Przyjęcie protokółu XVIII Walnego Zgromadzenia z dnia 26 czerwca 1936 we Lwowie.
3) Sprawozdanie Zarządu za rok 1936/37: ogólne i rachunkowe, protokół Komisji Rewizyjnej za rok 1936/37, preliminarz budżetowy na rok 1937/38.
4) Wybory do Zarządu i Komisji Rewizyjnej.
5) Wolne wnioski.

ad 1) Pełnomocnictwa delegatów zostały sprawdzone zgodnie z § 14, zaś ilość głosów, reprezentowanych przez delegatów, ustalona zgodnie z § 6 statutu Związku. Stwierdzono, że przybyły na Walne Zgromadzenie 54 osoby, reprezentujące 96 głosów, a mianowicie 33 delegatów od gazowni z 58 głosami i 21 delegatów od zakładów wodociągowych z 38 głosami (w tym 2 delegaci: Leszna i Rybnika, reprezentowali każdy gazownię i wodociąg).

Ogólna ilość członków Związku na dzień 22 czerwca 1937 r. stanowi 85, posiadających 147 głosów, a mianowicie 54 gazownie z 87 głosami i 31 zakładów wodociągowych z 60 głosami, a więc na Walne Zgromadzenie przybyli delegaci, reprezentujący blisko $^2/_3$ wszystkich głosów Związku.

Reprezentowani byli następujący członkowie:

Gazownie:

1.	Bielsko	2 głosy	inż.	Patrizi Alfred
2.	Bydgoszcz	4 "	dyr. "	Klimczak Bolesław
			“	Banaszek Ignacy
			“	Wyżnikiewicz Jan
3.	Chełmno	1 "	dyr.	Szupryczyński Jan
4.	Chojnice	1 "	" "	Jurczakiewicz Jarosł.
5.	Chorzów	1 "	" "	Dalbor Bolesław
6.	Działdowo	1 "	"	Marciniak Franciszek
7.	Gniezno	2 "	"	Pisula Juliusz
8.	Grudziądz	2 "	" "	Jankowski Tadeusz
9.	Inowrocław	2 "	" "	Trompéteur Karol
10.	Kalisz	2 "	" "	Kleindienst Julian
11.	Kościan	1 "	"	Trąbka Franciszek
12.	Kraków	5 "	" "	Mianowski Edward
13.	Leszno	2 "	" "	Bethge Ludwik
14.	Lublin	2 "	" "	Modrzejewski Józef
15.	Lwów	5 "	" "	Piwoński Emil
16.	Łódź	5 "	" "	Gundlach Stanisław
17.	Mikołów	1 “	radca miasta	Krawczyk Bernard
			dyr.	Babiec Jan
18.	Nakło	1 "	dyr. inż.	Skibiński Franciszek
19.	Poznań	5 "	" "	Dziurzyński Antoni
20.	Radom	1 "	" "	Marczewski Jerzy
21.	Rybnik	1 "	"	Fros Józef
22.	Rzeszów	1 "	" "	Gronikowski Stanisław
23.	Tczew	1 "	" "	Morawski Jan
24.	Warszawa	5 "	" "	dr Błażej Roga
			"	Truszkowski Teofil
			"	Sobierański Wacław
			"	Kłosiński Jan
			"	Kalinowski Bogdan
25.	W. Hajduki	3 "	"	Rostek Antoni
26.	Wolsztyn	1 "	"	Patalas Jan
		58 głosów		

Zakłady Wodociągowe:

1. Białystok	2 głosy	dyr.	inż.	Ałtuchow Włodzimierz
2. Brześć n/B.	1 "		"	Bronikowski Maurycy
3. Częstochowa	2 "	"	"	Knauer Kazimierz
4. Chorzów	2 "	"		Strzała Ferdynand
5. Gdynia	1 "	"	"	Michalski Mieczysław
6. Kalisz	1 "		"	Gadomski Stefan
7. Kielce	1 "	"	"	Nowodworski Olgierd
8. Kraków	5 "	"		dr Orzelski Tadeusz
9. Leszno	1 "	"	"	Bethge Ludwik
10. Lublin	2 "	"	"	Górecki Eugeniusz
11. Lwów	4 "	"	"	Benedyktowicz Bogdan
12. Łódź	2 "	"	"	Stułkowski Jan
13. Poznań	5 "	"	"	Kotowicz Antoni
14. Przemyśl	1 "	"	"	Panczyj Stanisław
15. Rybnik	1 "	"		Fros Józef
16. Toruń	2 "	"	"	Wojnarowicz Stan.
17. Warszawa	5 "	"	"	Rabczewski Włodzim.
			"	Foltański Gustaw
			"	Łepkowski Jerzy
			"	Słowakiewicz Stan.
			"	Kozłowski Jan
	38 głosów			

Poza tym w Walnym Zgromadzeniu przyjmowali udział bez prawa głosu:

dyr. Czesław Swierczewski, reprezentant Polskiego Zrzeszenia Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych,

inż. Michał Łopuszański, dyrektor Związku Gosp. G. i Z. W., oraz p. Adam Myszkowski, skarbnik Związku Gosp. G. i Z. W.

ad 2) Protokół XVIII Walnego Zgromadzenia z dnia 26 czerwca 1936 r. we Lwowie na wniosek dyr. Dziurzyńskiego odczytywany nie był, ponieważ znany jest wszystkim członkom Związku z czasopisma „Gaz i Woda", w którym był in extenso ogłoszony, a ponadto rozesłany był wszystkim członkom wraz ze sprawozdaniem Związku za rok 1935/36. Protokół ten Walne Zgromadzenie przyjęło bez dyskusji do zatwierdzającej wiadomości.

ad 3) Sprawozdanie Zarządu za rok 1936/37 ogólne i rachunkowe odczytał dyrektor Związku inż. M. Łopuszański:

Stan gazowni i produkcja gazu. Spadek produkcji gazu, występujący z roku na rok w latach poprzednich, ulega stopniowemu zahamowaniu, a nawet w niektórych gazowniach zaznacza się zwiększenie produkcji.

Niewielki na razie wzrost produkcji można przypisać częściowo rozpoczynającemu się ożywieniu gospodarczemu, głównie zaś zyskiwaniu przez gazownie większych konsumentów przemysłowych, którzy odbierają po niskich cenach gaz nadwyżkowy, stojący do dyspozycji w każdej gazowni w granicach pełnego obciążenia czynnych pieców. Korzyść z wyzyskania taniego gazu nadwyżkowego szczególnie ujawnia się w gazowniach małych i średnich, zwiększając ich rentowność, w dużych zaś gazowniach efekt ten jest słabszy, gdyż ilość gazu nadwyżkowego zmniejsza się przy zwiększaniu ilości jednostek piecowych w stosunku do dobowej wytwórczości.

Zaznacza się przechodzenie średnich i małych gazowni z gazu węglowego na gaz mieszany o znormalizowanej wartości opałowej, co daje znaczne oszczędności na zakupie węgla.

Wobec dobrej koniunktury na koks gazownie coraz więcej stosują dodatkowe opalanie retort i komór własnym gazem, wskutek czego zwiększa się sprzedażna ilość koksu. Ponieważ wpływy za koks w stosunku do ogólnych wpływów gazowni wzrastają, należy zwracać specjalną uwagę na produkowanie koksu w najgrubszych sortymentach.

Bardzo ujemnym objawem jest odmawianie przez koncerny węglowe dostarczania gazowniom miału węglowego i zmuszania ich do stosowania gatunków grubszych, droższych, co podraża znacznie koszt produkcji.

Inwestycje i renowacje w gazowniach. Potrzeby inwestycyjne i renowacyjne w zakładach gazowych są znaczne, zwłaszcza, że w ciągu szeregu lat w tym zakresie uczyniono bardzo niewiele. Stwierdzają to ankiety, przeprowadzane przez Związek, jak również badania na miejscu drogą zorganizowanych przez Związek objazdów inżyniera Związku, o czym mowa niżej. Polepszenie się koniunktury zastaje zakłady gazowe w stanie nieprzygotowanym do spełnienia zadań, jakie przed nimi stoją. Najgłówniejszym powodem tego stanu rzeczy jest dotkliwy brak środków finansowych na najniezbędniejsze inwestycje i odnowienia.

W wielu gazowniach piece poziome retortowe zniszczone pracują ponad okres amortyzacji. Aparaty, jeszcze bardziej zniszczone niż piece, potrzebują remontu. Brak gazowniom aparatów kontrolnych, ułatwiających kierowanie ruchem i rejestrujących każde uchybienie pracy.

Dla wyjaśnienia rozmiarów potrzeb inwestycyjnych i renowacyjnych w zrzeszonych gazow-

niach, opartych na przeróbce węgla, Związek przeprowadził w 1936 r. wśród swoich członków ankietę. Dane otrzymane z 37 gazowni zostały uzgodnione z danymi Związku Miast, po czym zostały opracowane szczegółowe zestawienia tych danych, które wykazały, iż poza posiadanymi przez interpelowane 37 gazowni własnymi funduszami w kwocie zł 1 465 000, potrzebny jest dla poczynienia niezbędnych inwestycyj i renowacyj kredyt z zewnątrz w wysokości ponad 13 milionów złotych. W zestawieniu tym nie zostały objęte potrzeby inwestycyjne Gazowni Warszawskiej. Zestawienia te zostały przesłane w dniu 21 listopada 1936 r. do Departamentu Przemysłowego Min. Przemysłu i Handlu z odpowiednim memoriałem o poparcie w celu uzyskania niezbędnych środków finansowych z przewidywanego wówczas Państwowego Funduszu Inwestycyjnego. Oprócz tego Związek zabiegał w tej sprawie w Min. Spraw Wewn. i w Min. Skarbu. Memoriał i zabiegi nie odniosły na razie żadnego skutku, gdyż z objętych ustawą 264 milionów złotych na inwestycje w 1937 r. z funduszów państwowych (Dz. U. R. P. nr 15, poz. 96), wskazane w punkcie drugim 10 milionów na gazyfikację kraju przeznaczone zostały na rurociągi gazu ziemnego do uprzemysłowionej części Polski, zaś ze wskazanych w punkcie trzynastym 50 milionów zł z Funduszu Pracy nic nie przeznaczono na potrzeby gazownictwa.

Głównym warunkiem podniesienia poziomu gazownictwa krajowego i zaspokojenia jego potrzeb jest zrozumienie przez społeczeństwo i odpowiednie czynniki, że w ogólnym dobrobycie kraju przemysł gazowniczy odgrywa jeżeli nie większą, to w żadnym razie nie mniejszą rolę od innych pokrewnych przemysłów.

Według zgodnej opinii związków i organizacyj fachowych, jak Polskie Zrzeszenie G. W. i T. S., Związek Inżynierów Chemików, oraz Związek Gosp. G. i Z. W. — postulaty gazownictwa polskiego są następujące:

1. Doprowadzenie do stanu 100 % używalności zużytych lub zniszczonych pieców i aparatów.
2. Zmodernizowanie produkcji gazu przez przebudowę starych pieców na nowe systemy, celem zwiększenia zdolności produkcyjnej i potanienia kosztów produkcji.
3. Intensywna renowacja sieci gazowej oraz rozbudowa sieci w nowopowstających dzielnicach miast.
4. Zaopatrzenie gazowni w odpowiednie aparaty kontrolne; sprawę tę znacznie ułatwiłoby powstanie krajowej fabryki takich aparatów.
5. Budowa gazowni, opartych na przeróbce węgla, w tych dzielnicach kraju, które zupełnie są pozbawione tego dogodnego źródła energii (Częstochowa, Siedlce, Płock, Włocławek, Białystok, Grodno, Wilno).
6. Budowa w jednym z miast, posiadających w pobliżu torfowiska, gazowni opartej na przeróbce torfu, co będzie posiadać doniosłe znaczenie zarówno ze względu na należyte wykorzystanie tego surowca w czasie pokoju, jak również na znaczenie dla gazownictwa torfu, jako surowca zastępczego na wypadek niemożliwości otrzymywania węgla.
7. Wprowadzenie w Polsce przymusu destylacji smoły dla należytego wykorzystania surowców węglopochodnych.
8. Konieczność uruchomienia produkcji siarki, zawartej w zużytej masie czyszczącej.
9. Konieczność instalowania urządzeń technicznych, względnie wprowadzenia w ruchu gazowni zmian, mających na celu całkowite wymywanie benzolu i jego homologów z gazu surowego.
10. Podniesienie konsumcji gazu przez odpowiednie dostosowanie taryf, opartych na zdrowej kalkulacji kosztów produkcji.
11. Rozpowszechnienie stosowania w przemyśle motorów gazowych.
12. Skoordynowanie gospodarki gazowej z elektryczną, w sposób korzystny dla obu tych źródeł energii.

Z uwagi na wskazane wyżej niedomagania i potrzeby gazownictwa polskiego Zarząd Związku uchwalił wyłonić delegację do pp. Ministrów Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Spraw Wewnętrznych dla przedłożenia i uzasadnienia potrzeby poprawienia i podniesienia stanu gazownictwa w Polsce do niezbędnego poziomu i wskazania czynników, hamujących rozwój gazownictwa.

W wykonaniu tej uchwały delegacja w osobach prezesa Związku dyr. inż. W. Rabczewskiego, wiceprezesa dyr. dra inż. B. Rogi i dyrektora Biura Związku inż. M. Łopuszańskiego złożyła Panu Ministrowi Przemysłu i Handlu na audiencji w dn. 16 czerwca 1937 r. memoriał.

Pan minister Roman przeczytał memoriał w obecności delegacji, wysłuchał ustnych uzasad-

nień i wyjaśnień, podkreślił ważność poruszonego zagadnienia i obiecał wniknąć bliżej i dopomóc w tej sprawie w miarę możności.

Sprawa współdziałania gazowni i elektrowni komunalnych. Na tle uwydatniającego się obecnie coraz więcej współzawodnictwa energii gazowej i elektrycznej i przenikania tej ostatniej do grzejnictwa w przemyśle i gospodarstwie domowym, które było dotychczas dziedziną zastosowania gazu, wyłania się potrzeba wynalezienia modus vivendi dla obu konkurentów.

Sprawa ta zależy w dużej mierze od solidnego i z maksimum dobrej woli podejścia do tej sprawy przez fachowców w obu dziedzinach, niewątpliwe bowiem jest, że jak jeden, tak i drugi przemysł jest niezbędny dla gospodarki narodowej i nie wolno dopuścić do zamierania jednego z nich.

Związek żywo interesuje się tym zagadnieniem i w porozumieniu ze Związkiem Miast opracowuje obecnie podstawowe zasady i formy współżycia elektrowni i gazowni komunalnych, jako przedsiębiorstw miejskich, stanowiących elementy ogólnej gospodarki miasta, wyłączając niedopuszczalną w tym wypadku konkurencję. Winna być wyznaczona właściwa rola każdemu z tych zakładów i pewne rozgraniczenie sfer działania, zależnie od celu zużycia wytwarzanych produktów.

Praca ta oczywiście winna być oparta na dokładnych badaniach celowości stosowania jednej lub drugiej energii, przyjmując pod uwagę różne wchodzące tu w grę czynniki, zależne od kosztów wytwarzania, jak też i niezależne od tych kosztów.

Badania nad oświetleniem ulic gazowym i elektrycznym oraz porównanie kosztów obydwu rodzajów oświetlenia przeprowadziła już Dyrekcja Gazowni Warszawskiej; praca ta będzie podana do wiadomości po przedyskutowaniu przez specjalną komisję oświetleniową, utworzoną przez Zarząd w składzie: dyr. dyr. Dziurzyński (przewodniczący), Roga, Klimczak, Piwoński, Gundlach i Mianowski.

Wodociągi i kanalizacja. Potrzeby inwestycyjne i renowacje wodociągów są również ogromne: przestarzałe maszyny, zniszczone przewody są zjawiskiem dobrze znanym, chociaż stan maszyn i aparatów jest lepszy, niż w gazowniach, ze względu na mniej skomplikowany ruch zakładu i ze względu na większą opiekę, jaką są otoczone wodociągi przez wszystkie zainteresowane czynniki.

Sprawy kanalizacji przedstawiają się gorzej: dorywczość i rozmiar wykonywanych inwestycyj są charakterystycznym odbiciem kredytów Funduszu Pracy, który obecnie jest głównym twórcą naszej kanalizacji.

W każdym razie ten dział może się pochwalić uzyskiwaniem corocznych kredytów na budowę, tak że praca postępuje naprzód. Dużo przyczynia się do tego rozszerzone w przeszłym roku Biuro Studiów Budowy Wodociągów i Kanalizacji przy Związku Miast Polskich, w którego ręku spoczywa opiniowanie wniosków o kredyty udzielane przez Fundusz Pracy na inwestycje wodociągowo-kanalizacyjne.

W roku 1936/37 udzielono

na wodociągi w gotówce . .	zł 7 574 500,—
„ „ w materiale . .	„ 4 370 000,—
na kanalizację w gotówce . .	„ 6 199 000,—
„ „ w materiale . .	„ 704 800,—
razem	zł 18 848 300,—

Na sporządzanie projektów na powyższe inwestycje i przeprowadzanie studiów wodociągowo-kanalizacyjnych udzielono na wniosek Biura Studiów:

z Funduszu Pracy . .	zł 254 000,—
z Kom. Fund. Poż. Zap. .	„ 177 500,—
razem	zł 431 500,—

Na r. 1937/38 Fundusz Pracy przewidział

na wodociągi	zł 3 393 000,—
„ kanalizację	„ 6 420 000,—

do kwot powyższych dojdzie kredyt materiałowy oraz kredyt gotówkowy ewentualnie przyznany w drugiej transzy.

Na projekty studiów wodociągowo - kanalizacyjnych:

z Funduszu Pracy przyznano .	zł 150 000,—
spodziewany kredyt z K. F. P. Z.	„ 136 500,—
razem	zł 286 500,—

Rozmiar potrzeb ogólnych (łącznie z Warszawą i Łodzią) wg danych, otrzymanych z Biura Studiów, wynosi:

w zakresie maksymalnym		
w wodociągach . .	473 — 221 = 252	mil. zł
w kanalizacji . .	972 — 246 = 726	„ „
w zakresie minimalnym		
w wodociągach	72	„ „
w kanalizacji	152	„ „

Najpilniejsze potrzeby, których zaspokojenie powinno się stać nieodzowne w najbliższym 4-leciu, zamykają się ogólną kwotą zł 146 mil., w tym:

wodociągi	80 mil. zł
kanalizacja	66 „ „

i obejmują ogółem koszta budowy względnie rozbudowy w 253 miastach o ludności 6 milionów mieszkańców.

W r. b. potrzeby najpilniejsze, to jest dotyczące wykończenia inwestycyj rozpoczętych, wymagają ogółem 25 825 000 zł. Potrzeby te uwzględnione zostały w ogólnym programie inwestycyjnym na rok 1937/38 zaledwie w 43 procentach.

Liczba projektów wykonywanych w r. 1936/37 pod ogólnym nadzorem Biura Studiów wynosiła:

wodociągów	36
kanalizacji	23
oczyszczania ścieków	1
razem	60

Liczba projektów, które wykonywane będą w r. 1937/38, wynosi:

wodociągów	20
kanalizacji	15
oczyszczania ścieków	2
razem	37

Kolegium Rzeczoznawców Biura Studiów rozpatrzyło:

projektów wodociągów	14
„ kanalizacji	16
„ oczyszczania ścieków . .	2
razem	32

Obecny stan zaopatrzenia w wodę ludności w Polsce we wszystkich szczegółach wykaże statystyka wodociągowa, która wyjdzie niebawem w druku.

Ogólną zaś ilustrację tego stanu przedstawia poniższe zestawienie:

1. Wodociągi istnieją w 188 osiedlach z ogólną liczbą mieszkańców 5 286 108, w tym w 91 osiedlach z zaludnieniem do 10 000 mieszkańców, w 61 osiedlach z zaludnieniem od 10 000 ÷ 50 000 mieszkańców, w 22 osiedlach z zaludnieniem ponad 50 000 mieszkańców, o pozostałych 14 osiedlach brak danych.
2. Wodociągi są w budowie w 23 osiedlach z ogólną liczbą mieszkańców 1 101 722, w tym w 5 osiedlach z zaludnieniem do 10 000 mieszkańców, w 15 osiedlach z zaludnieniem od 10 000 ÷ 50 000 mieszkańców, w 3 osiedlach z zaludnieniem ponad 50 000 mieszkańców.
3. Kanalizacja istnieje w 105 osiedlach.
4. Kanalizacja w budowie w 30 osiedlach.
5. Ogólne roczne zużycie wody w 181 osiedlach 115 659 342 m^3.
6. Zużycie dobowe wody przeciętne 50 litrów na mieszkańca.
7. Z ogólnej ilości nieruchomości w miastach, posiadających wodociągi, połączonych jest z siecią wodociągową przeciętnie 45%.
8. Ogólna długość przewodów wodociągowych w 160 osiedlach wynosi 3 607 km. W miastach dużych na 1 000 mieszkańców wypada około 0,6 km sieci, w miastach średniej wielkości około 1,2 km, w miastach małych przekracza 1,5 km, a w niektórych wynosi nawet ponad 2 kilometry.
9. Koszt budowy wodociągów w 148 osiedlach wyniósł 335 milionów zł. W miastach dużych koszt budowy wodociągu na 1 mieszkańca przeważnie nie przekracza 40 zł, w miastach średnich i małych zbliża się do 50 zł, a nawet w wielu wypadkach przekracza tę liczbę.

Wytwórczość krajowa. Zaopatrzenie gazowni, wodociągów i kanalizacji w niezbędne artykuły surowcowe, aparaty i maszyny jest dokonywane przeważnie przez wytwórnie i firmy krajowe. Dla zorientowania się jednak, jakie są braki w tej dziedzinie, Związek przeprowadził ankietę, która wykazała potrzebę zorganizowania w kraju produkcji następujących przedmiotów: precyzyjnych aparatów, jak kalorymetry, pirometry, manometry, samoczynne zapalacze do latarń, aparaty pomiarowe itd., dalej kotłów parowych do centralnego ogrzewania opalanych gazem, skórek do gazomierzy, masy sztucznej do czyszczenia gazu itp.

O brakach tych Związek Gospodarczy Gazowni i Zakładów Wodociągowych powiadomił Związek Przemysłu Chemicznego R. P., który pracuje nad rozszerzeniem w Polsce przemysłu chemicznego oraz mechaniczno-metalowego. W tym miejscu należy podkreślić dodatni fakt, że zawdzięczając inicjatywie Dyrekcji Gazowni Warszawskiej, została w roku 1935 zapoczątkowana w kraju produkcja nowoczesnych lamp gazowych do oświetlenia ulic.

Wielką przeszkodą dla zwiększenia ruchu instalacyjnego są wygórowane ceny na artykuły

wytwarzane w kraju. Producenci aparatów gazowych i wodociągowych w źle zrozumianym własnym i cudzym interesie nie tylko nie obniżają cen sprzedażnych, na co zakłady gazowe i wodociągowe miały prawo liczyć w związku ze zwiększeniem zapotrzebowania, lecz nawet w ostatnich czasach zaczęli podnosić ceny, które w rezultacie zwyżkowały do 20 %. Związek już nieraz wskazywał na potrzebę porozumienia się zainteresowanych zakładów, przez ustalenie cen wytycznych na przybory i koszta instalacji i zorganizowania wspólnej akcji dla pobudzenia przemysłu, wytwarzającego artykuły dla gazownictwa i wodociągarstwa, do zrewidowania kalkulacji kosztów własnych i ustalenia cen możliwie niskich, co z pewnością przyniesie korzyść zarówno wytwórniom, jak i zakładom gazowym i wodociągowym przez zwiększenie obrotów.

Akcja Związku spowodowała dodatnie rozwiązanie sprawy cen siatek żarowych, a mianowicie na skutek porozumienia z Ministerstwem Przemysłu i Handlu oraz Instytutem Badania Koniunktur i Cen, Związek przeprowadził wśród swoich członków ankietę, mającą na celu zorientowanie się w sprawie wytwórczości krajowej siatek żarowych i ujednostajnienia cen za nie.

Ankieta wykazała, że siatki żarowe nabywane są przez zakłady gazowe wyłącznie w firmach krajowych, materiał zaś ankietowy, dotyczący ujednostajnienia cen, przesłano Instytutowi Badań Koniunktur i Cen. Na skutek tych starań decyzją Pana Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 3 kwietnia 1937 r., porozumienie kartelowe „Gazolux“ w sprawie produkcji i sprzedaży siatek żarowych zostało rozwiązane. Należy przewidywać, że rozwiązanie kartelu spowoduje zniżkę cen na siatki żarowe.

Statuty organizacyjne przedsiębiorstw komunalnych i zakładów użyteczności publicznej. Sprawa ustalenia zasad prawnych gospodarki zakładów komunalnych ciągnie się już 10 lat, bowiem jeszcze w 1926 r. Związek Elektrowni i Związek Gosp. G. i Z. W. na konferencjach pod przewodnictwem inż. A. Kühna, późniejszego ministra komunikacji, zainicjowały opracowanie projektu rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o tworzeniu, prowadzeniu i znoszeniu przedsiębiorstw komunalnych. Na podstawie ustalonych wówczas zasad, projekt został opracowany przez radcę Ministerstwa Spraw Wewnętrznych p. M. Siwika, przesłany do opinii Związkowi Miast, Związkowi Gosp. G. i Z. W., zarządom miast i kierownikom zakładów komunalnych, debatowany i przerabiany na wielu wspólnych konferencjach w końcu 1933 r. i początku roku 1934. Od tego czasu sprawa ta nie posunęła się naprzód. Obecnie z inicjatywy Związku Miast sprawa znalazła się znów na porządku dziennym, mianowicie w dn. 20 stycznia r. b. na posiedzeniu Sekcji Przedsiębiorstw Miejskich została wybrana specjalna komisja, która opracowała na nowych zasadach projekt rozporządzenia o tworzeniu, prowadzeniu i znoszeniu przedsiębiorstw samorządowych.

Projekt komisji jest obecnie rozpatrywany szczegółowo na posiedzeniach Sekcji Przedsiębiorstw Miejskich z udziałem przedstawiciela Ministerstwa Spraw Wewnętrznych przy współpracy Związku Gospodarczego. W pracach Sekcji Przedsiębiorstw Miejskich biorą czynny udział członkowie Zarządu Związku Gosp. G. i Z. W. pp. Dziurzyński, Klimczak, Orzelski, Piwoński, Rabczewski, Roga i Łopuszański. Po definitywnym załatwieniu tej sprawy, tj. po wydaniu przez Min. Spraw Wewn. omawianego rozporządzenia, każde miasto będzie mogło opracować na podstawie tego rozporządzenia statuty dla swoich zakładów.

Informacje i porady prawne. W okresie sprawozdawczym Związek zorganizował udzielanie swoim członkom informacyj i porad prawnych przez radcę prawnego adwokata Peszyńskiego, specjalistę w sprawach samorządowych. Potrzebę takich porad charakteryzuje fakt, że prośby o porady napływają do Związku licznie i to nie tylko od członków Związku, lecz i od zakładów niezwiązkowych.

Oprócz porad indywidualnych Związek informuje swoich członków co 2 miesiące drogą okólników o możliwie wszystkich ważniejszych przejawach życia gospodarczego, ustawach, przepisach, wyrokach Sądu Najwyższego i Najwyższego Trybunału Administracyjnego w dziedzinie spraw, odnoszących się do gazownictwa i wodociągarstwa. Poza tym ogłaszane są komunikaty Związku periodycznie w czasopiśmie „Gaz, Woda i Technika Sanitarna“.

Sprawy podatkowe. Związek za pomocą ankiety wyjaśnił, że Urzędy Skarbowe wymierzają za-

kładom wodociągowo-kanalizacyjnym i gazowniom podatek od nieruchomości, uważając, że zakłady te należy traktować jako przedsiębiorstwa miejskie, a nie zakłady użyteczności publicznej, wbrew orzeczeniu Najwyższego Trybunału Administracyjnego w wyroku z dnia 13 II 1936 r. L. Rej. 56-58/34. Ponieważ jednak dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 I 1936 r. o podatku od nieruchomości (Dz. U. R. P. nr 3, poz. 14), ani też rozporządzenie wykonawcze z dnia 20 IV 1936 r. (Dz. U. R. P. nr 33, poz. 259) nie zawierają bliższych wyjaśnień, co należy w danym razie uważać za przedsiębiorstwa związków samorządowych, Związek Gosp. G. i Z. W. wniósł w dniu 12 XII 1936 r. memoriał do Ministerstwa Skarbu z prośbą o wydanie okólnika wyjaśniającego, że zakłady wodociągowo-kanalizacyjne oraz gazownie nie powinny być uznane za przedsiębiorstwa miejskie i że zajęte przez te zakłady nieruchomości wolne są od podatku od nieruchomości.

Sprawa uprawnień zamykania dopływu wody zalegającym płatnikom nie została dotychczas ostatecznie załatwiona. W poszczególnych miastach władze administracyjne nie jednakowo interpretują obowiązujące rozporządzenie Nadzwyczajnego Komisarza do spraw walki z epidemiami z dn. 1 XII 1934 r. (Dz. U. R. P. nr 100, poz. 990). Niektórzy starostowie są zdania, że ponieważ urząd Nadzwyczajnego Komisarza do spraw walki z epidemiami został zniesiony nową ustawą z dn. 21 II 1935 r. o zapobieganiu chorobom zakaźnym i ich zwalczaniu (Dz. U.R.P. nr 27, poz. 198), przeto i rozporządzenie tegoż Komisarza obecnie nie obowiązuje i wskutek tego nie dają zezwolenia na zamykanie dopływu wody do nieruchomości; w innych znów miastach (Warszawa) nie są czynione w tym względzie trudności. Niektórzy złośliwie oporni właściciele nieruchomości, korzystając ze swego uprzywilejowanego w stosunku do zakładów wodociągowych stanowiska, latami całymi nie wpłacają należności za wodę, skutkiem tego tworzą się milionowe zaległości. Uniemożliwienie zakładom wodociągowym ściągnięcia zaległości za pomocą represyj w postaci zamykania dopływu wody, zresztą represyj obwarowanych różnymi rygorami, nie pozbawiającymi wody niewinnej temu ludności, ogromnie utrudnia gospodarkę wodociągową, pozbawiając ją znacznych środków obrotowych.

Wobec tego Związek Gosp. G. i Z. W. zwrócił się w dniu 11 IX 1936 r. do Ministerstwa Opieki Społecznej z prośbą o wyjaśnienie tej sprawy, uczyniły to także niektóre województwa, lecz dotychczas M. O. S. nie zajęło w tej sprawie stanowiska.

Poradnictwo dorywcze i fachowy nadzór stały. Od poszczególnych miast coraz liczniej napływają do Związku Miast zgłoszenia i zapytania, dotyczące poradnictwa w dziedzinie prowadzenia zakładów użyteczności publicznej, m. in. gazowni, wodociągów i kanalizacji. Jest to w obecnej chwili znamienny objaw, świadczy bowiem zarówno o poważnej roli, jaką w gospodarce miejskiej zajmują wymienione zakłady, jak również i o tym, że organa miejskie dążą do racjonalizacji działalności na tym odcinku.

Wobec powyższego Związek Gospodarczy we współpracy ze Związkiem Miast postanowili zorganizować fachowe poradnictwo za pomocą rejonowych rzeczoznawców, w tym celu tworzą się obecnie listy rzeczoznawców z wykazaniem specjalności, miejsca zamieszkania i wysokości opłat za lustrację, listy te będą podane do wiadomości wszystkich miast.

Dla poparcia wniosków lustratora autorytetem instytucji, która go wskazała, sprawozdania polustracyjne rzeczoznawców, zalecanych przez Związek Gosp. G. i Z. W. i Związek Miast, będą przechodzić przez biura tych instytucyj dla uzgodnienia poglądów i jednolitości zaleceń.

Niezależnie od dorywczej inspekcji i poradnictwa dla zakładów, nie posiadających fachowego kierownictwa, zamierza się zorganizować stały nadzór fachowy za ryczałtowym wynagrodzeniem rocznym z budżetu danego zakładu. Obowiązki te będą mogli pełnić inżynierowie, pracujący w pobliskich zakładach samorządowych lub prywatnych.

Objazdy zakładów przez inżyniera Związku. Rozszerzając czynności Związku, Zarząd zaangażował od 1 stycznia 1937 r. na stanowisko referenta gazowego i inżyniera do zleceń inż. Jana Baczyńskiego i zorganizował objazdy wizytacyjne, mające na celu nawiązanie bezpośredniego kontaktu z członkami Związku, badanie warunków pracy poszczególnych zakładów, zbieranie charakterystycznych danych zakładów, poradnictwo fachowe, oraz informowanie kierowników zakładów o skutecznych poczynaniach w innych zakła-

dach, informowanie o rezultatach bieżącej działalności i o zamierzeniach Związku w różnych dziedzinach itp. Wizytacje takie są ważnym czynnikiem zbliżenia w ramach Związku jego członków. Objazdy te objęły nie tylko zakłady, należące do Związku, lecz i niezwiązkowe, co było mile widziane i przysporzyło Związkowi nowych członków.

W przeciągu 5 miesięcy inżynier Związku odwiedził 18 gazowni i 15 zakładów wodociągowo-kanalizacyjnych. Przy objazdach załatwiane są również sprawy, zlecane przez Związek Miast; w związku z tym jeden cykl wyjazdu był nawet finansowany przez Związek Miast.

Do trzech miast inżynier Związku wyjeżdżał na zaproszenie pp. prezydentów miast, dla przeprowadzenia lustracji gazowni. Należy zaznaczyć, że pp. prezydenci, burmistrze miast oraz dyrektorzy i kierownicy zakładów bardzo chętnie widzieli u siebie delegata Związku i udzielali wszelkich informacyj, jak również chętnie wysłuchiwali wyjaśnień delegata.

Propaganda. Sprawa propagandy gazu w szerszym pojęciu nie stoi na wysokości zadania. Duże gazownie zorganizowały należycie swoje działy propagandowe, to też i osiągają rezultaty. W mniejszych gazowniach sprawa propagandy jest w większej części w zaniedbaniu lub wcale nie istnieje. W zrozumieniu potrzeby propagandy gazu w jak najszerszym zakresie, kierownictwo Związku podjęło inicjatywę zorganizowania tej propagandy przy pomocy rozjazdowych wyszkolonych propagandzistów. Obecnie wyjaśnia się sposobem ankietowym, czy możliwe będzie wykorzystanie dla tego celu propagandzistów, posiadanych przez większe gazownie i które gazownie życzą sobie zorganizowania pokazów i prelekcyj. Projektuje się urządzanie tych prelekcyj na żądanie członków Związku raz do roku bezpłatnie (tj. na koszt Związku), przy czym gazownie dostarczą jedynie salę i instalację gazową, produkty do gotowania, dozór i obsługę pomocniczą, oraz zajmą się ogłoszeniami o pokazie. Gazownie zaś nie należące do Związu oprócz powyższego musiałyby ponieść koszty wynagrodzenia i część kosztów przejazdów propagandzisty i przewozu bagażu propagandowego.

Ceny gazu w okresie sprawozdawczym mało się zmieniły, niektóre tylko gazownie wprowadziły zmiany w taryfikacji. Szereg małych gazowni ucierpiał wskutek nadmiernego obniżenia cen gazu w czasie ogólnego potanienia, wobec czego wyłania się konieczność zrewidowania taryf w oparciu o rzeczywiste koszta produkcji, jak również ułożenia nowych taryf, stopniowanych lub blokowych, uzależniających cenę od ilości konsumowanego gazu, co duże i niektóre średnie gazownie już uczyniły. Szczególną uwagę należy zwrócić na wykorzystanie gazu nadwyżkowego, ustalając dla niego specjalną cenę nawet indywidualnie.

Statystyka gazownicza. W okresie sprawozdawczym zostało zakończone zestawienie tablic statystyki gazowniczej za 7 lat (1928÷1934) na podstawie materiałów, zbieranych przez biuro Związku w przeciągu paru lat. Ze względu na przyśpieszenie wydawnictwa i na duże koszty, jakie by pociągnęło wydanie statystyki za 7 lat, wydano drukiem tylko szczegółową statystykę każdej gazowni za jeden rok 1934 względnie 1934/35, dane zaś za lata 1928÷1933 zostały podane w końcu druku w zestawieniach sumarycznych, obejmujących wszystkie gazownie.

Obecnie napływają już od gazowni szczegółowe dane statystyczne za lata 1935/36 i 1936/37. Dla ułatwienia gazowniom wypełnienia rubryk statystycznych opracowano, wydrukowano i rozesłano gazowniom kwestionariusze z nowym łatwym układem, dla szybkiego zaś zestawienia tablic i uniknięcia omyłek przy wypełnianiu tablic z kwestionariuszy wydrukowano księgę statystyczną z takim samym układem rubryk. System ten da możność wydania drukiem statystyki gazowniczej za następny 1935/36 r. jeszcze w roku bieżącym, a za rok 1936/37 w roku przyszłym. W ten sposób sprawa statystyki wejdzie na normalne tory i statystyka będzie ukazywała się w druku corocznie w nieopóźnionym czasie. Jeżeli ten cel nie będzie osiągnięty, to jedynie z winy zakładów gazowych, które — mimo parokrotnych przypomnień — nie nadsyłają wypełnionych kwestionariuszy. Należy zaznaczyć, że w pracy nad ostatecznym sprawdzeniem danych statystycznych gazowni i zestawieniem tablic za 1934/35 r. wielką bezinteresowną pomoc okazała p. inż. Czaplicka, sekretarz Sekcji Gazowniczej Zrzeszenia, za co Zarząd Związku składa jej na tym miejscu podziękowanie.

Statystyka wodociągowa. Dla statystyki wodociągowej również opracowano i wydrukowano kwestionariusze oraz księgę statystyczną z nowym łatwym układem tak, że i wodociągowa statystyka będzie ukazywała się w druku corocznie, pod warunkiem naturalnie nadsyłania na czas przez zakłady wodociągowe wypełnionych kwestionariuszy.

Statystyka wodociągowa za 1934 względnie 1934/35 r. jest obecnie w druku i ukaże się w najbliższym czasie.

Mapy statystyczne gazowni i zakładów wodociągowo-kanalizacyjnych. W okresie sprawozdawczym zostały opracowane i wydane przez biuro Związku dwie mapy statystyczne: 1) mapa gazowni według stanu z 1936 r., z podziałem na grupy według wysokości produkcji za pomocą odrębnego znakowania, 2) mapa wodociągów i kanalizacji według stanu z 1937 r., wykazująca za pomocą odrębnego znakowania miejscowości, posiadające wodociągi i kanalizację lub jedno i drugie, oraz miejscowości, w których wodociągi, kanalizacja lub jedno i drugie są w budowie. Mapa wykazuje również za pomocą odrębnego znakowania podział miejscowości na grupy według wysokości zużycia wody. Wodociągi grupowe w szczegółach są wyodrębnione w oddzielnych rysunkach. Mapy te wspólnie z wydaną statystyką kosztowały biuro Związku dużo pracy i pieniędzy, lecz przyniosą niezaprzeczalną korzyść kierownictwu zakładów, wobec czego Zarząd Związku ma nadzieję, że zakłady gazowe i wodociągowe w uznaniu potrzeby takich wydawnictw poprą usiłowania Zarządu przyjścia z pomocą zakładom w każdej dziedzinie, zakupując masowo te wydawnictwa, tym bardziej iż cena ich jest niska: mapa gazowni kosztuje zł 7, mapa wodociągów zł 10.

Nowy statut Związku, opracowany przez biuro Związku na podstawie prawa o stowarzyszeniach i po szczegółowych debatach uchwalony przez Walne Zgromadzenie w dn. 26 czerwca 1936 r. we Lwowie, został zgodnie z rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 października 1932 (Dz. U. R. P. nr 94, poz. 808, art. 19, 21 i 28) złożony 12 X 1936 r. w Komisariacie Rządu do zarejestrowania, jednak referat gazownictwa w M. P. i H. spowodował przesłanie statutu z Komisariatu Rządu do M. P. i H., stojąc na stanowisku, że gazownie i wodociągi są zakładami przemysłowymi, podlegają nadzorowi M. P. i H. i statut Związku tych zakładów winien być oparty na prawie przemysłowym (Dz. U. R. P. nr 53 z 1927 r., poz. 468 i nr 40 z 1934 r., poz. 350). Niejednokrotne konferencje i interwencje przedstawicieli Związku w M. P. i H. nie odniosły skutku i sprawa zatwierdzenia (zarejestrowania) statutu utknęła na martwym punkcie. Obecnie M. P. i H. przesłało projekt statutu do Izby Przemysłowo-Handlowej dla zaopiniowania, na jakim prawie ma być oparty statut: przemysłowym, czy o stowarzyszeniach. Należy przypuszczać, że w ciągu bieżącego roku sprawa zatwierdzenia zmiany statutu osiągnie nareszcie jakieś rozwiązanie.

Opl bierna. W celu zaznajomienia gazowni i wodociągów z zagadnieniem opl. i potrzebami stąd wynikającymi, jak również przedłożenia tych potrzeb władzom państwowym, Związek wspólnie z Polskim Zrzeszeniem Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych podjął inicjatywę opracowania dla gazowni, wodociągów i kanalizacji wytycznych opl. biernej. W związku z tym zostały utworzone dwie komisje — gazownicza i wodociągowa — z fachowców w tych dziedzinach, które na szeregu posiedzeń opracowały odpowiednie elaboraty.

Elaboraty te zostały przedłożone Inspektorowi Obrony Powietrznej Państwa i Ministrowi Spraw Wewnętrznych z prośbą o wzięcie pod uwagę zawartych w nich dezyderatów przy wydawaniu zarządzeń, ujednostajniających rozporządzenia miejscowych władz administracyjnych w sprawie opl. w odniesieniu do zakładów gazowych, wodociągowych i kanalizacyjnych.

Prace Związku w tej dziedzinie zyskały uznanie Inspektora Obrony Powietrznej Państwa, skutkiem czego członkowie wspomnianych komisyj zostali zaproszeni do współpracy nad zagadnieniami opl. w fachowych komisjach, powołanych przez L.O.P.P. Komisja gazownicza pod przewodnictwem wiceprezesa Związku dyr. Dziurzyńskiego, komisja zaś zaopatrywania w wodę oraz usuwania nieczystości płynnych pod przewodnictwem prezesa Związku dyr. Rabczewskiego, po paromiesięcznej pracy opracowały szczegółowe referaty, które zostały złożone Inspektorowi Obrony Powietrznej Państwa.

Szkolnictwo. W roku bieżącym Zarząd Związku zamierza zorganizować dwutygodniowe kursy

przeszkoleniowe dla gazmistrzów, na wzór kilkakrotnie urządzanych kursów wodomierzowych. W tym celu będzie przeprowadzona ankieta wśród gazowni, która wyjaśni, czy kursy takie są pożądane. Widocznie sprawa ta jest aktualna, gdyż poszczególni gazmistrze, do których doszła drogą okólną wiadomość o zamiarze urządzenia kursów, zaczynają listownie zgłaszać swoje uczestnictwo.

Zjazdy ogólnokrajowe. Przedstawiciele Związku brali udział w następujących zjazdach krajowych: Zjazd Stowarzyszenia Elektryków Polskich 30 V — 2 VI 1936 r. w Wilnie, Zjazd Ogrzewników Polskich 6 IX 1936 r. w Warszawie, Zjazd Związku Miast Polskich 26 — 28 IV 1937 r. w Warszawie, Zjazd Inżynierów Chemików 2 i 3 maja 1937 r. w Warszawie, Zjazd Związku Uzdrowisk Polskich 28 IV 1937 r. w Warszawie.

Poza tym przedstawiciel Związku brał udział w uroczystości jubileuszu 50-lecia Wodociągów i Kanalizacji m. st. Warszawy 12 XII 1936 r. i uroczystości 20-lecia założenia Chemicznego Instytutu Badawczego 9 grudnia 1936 r. w Warszawie.

Związek Gospodarczy brał, jak co roku, udział w urządzeniu XVIII Zjazdu Gazowników i Wodociągowców Polskich we Lwowie w dn. 25 — 28 VI 1936 r., podczas którego odbyło się XVIII Walne Zgromadzenie Związku w dn. 26 czerwca 1936 r.

Zjazdy regionalne. W okresie sprawozdawczym odbyły się trzy zjazdy regionalne kierowników i przedstawicieli zakładów gazowych i wodociągowych Woj. Śląskiego: w dn. 3 V 1936 r. w Bielsku, w dn. 25 XI 1936 r. w Katowicach i w dn. 10 III 1937 r. w Chorzowie. Zjazdy regionalne odbywają się pod kierownictwem Związku, znajdują coraz więcej zrozumienia w sferach zainteresowanych, popierane są przez prezydentów i burmistrzów miast, którzy osobiście otwierają zjazdy, po czym przekazują przewodnictwo w ręce przedstawiciela Związku Gospodarczego. Zjazdy te są pożyteczne, gdyż bliżej ze sobą zaznajomieni kierownicy i funkcjonariusze zakładów danego rejonu zbierają się parę razy do roku i chętniej i bez krępowania się wymieniają między sobą myśli, omawiają różne potrzeby i bolączki, naturalnie przeważnie charakteru miejscowego — słowem mają to, czego im nie mogą dać ogólne doroczne zjazdy. Szczególnie mile widzą przedstawiciela Zarządu Związku i wygłoszone przez niego komunikaty i informacje, co jest ważnym czynnikiem zbliżenia członków w ramach Związku. W związku z tym Zarząd ma zamiar urządzać zjazdy regionalne w innych rejonach (Poznańskie i Pomorze).

Krótkie sprawozdania o zjazdach regionalnych z podaniem omawianych spraw biuro Związku ogłasza w dziale komunikatów Związku w czasopiśmie „Gaz, Woda i Technika Sanitarna".

Zjazdy międzynarodowe. Przedstawiciele Związku brali udział w następujących zjazdach międzynarodowych: Zjazd Gazowników i Wodociągowców Czechosłowackich 11 czerwca 1936 r. w Ihlawie, Zjazd Zrzeszenia Gazowników i Wodociągowców Jugosłowiańskich 4 września 1936 r. w Beogradzie, Kongres międzynarodowy właścicieli nieruchomości miejskich 20 września 1936 r. w Warszawie, Zjazd Gazowników i Elektryków Austriackich 22 — 24 kwietnia 1937 r. w Grazu, XVIII Zjazd Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych Czechosłowackich i jednocześnie Zjazd Związku Zrzeszeń Gazowników i Wodociągowców Polskich, Czechosłowackich, Jugosłowiańskich i Bułgarskich 2 — 7 czerwca 1937 r. w Pradze, Kongres Międzynarodowego Związku Przemysłu Gazowniczego 11 — 16 czerwca 1937 r. w Paryżu.

Prace w komisjach. Związek przez swych przedstawicieli brał czynny udział w pracach różnych komitetów i komisyj, jako to: L.O.P.P., Polski Komitet Energetyczny — plenum i komisje paliwa stałego i gazyfikacyjna, Komisja słownictwa zawodowego w Min. Przemysłu i Handlu, Polski Komitet Normalizacyjny: komisja rur stalowych i podkomisja normalizacji wyrobów ogniotrwałych, Komisja techniczna oddymiania miast, Sekcja bezpieczeństwa pracy Związku Przemysłu Chemicznego, Sekcja przedsiębiorstw miejskich przy Związku Miast Polskich, sekcje wodociągowo-kanalizacyjna i gazownicza Zrzeszenia Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych.

Współpraca z władzami. Związek pozostawał w stałej styczności z Departamentem Samorządu i Biurem Wojskowym w Min. Spraw Wewnętrznych, z Inspektorem Obrony Powietrznej Państwa, z Ministerstwem Przemysłu i Handlu i Biurem Wojskowym tego Ministerstwa, z Min. Skarbu, oraz z Min. Opieki Społecznej.

Członkowie Związku. W celu rozszerzenia swej działalności i zgrupowania jak największej ilo-

ści zakładów gazowych i wodociągowo-kanalizacyjnych, Związek Gosp. G. i Z. W. zwrócił się pismem okólnym w dn. 19 XI r. ub. do zakładów gazowych i wodociągowo-kanalizacyjnych, nie należących do Związku, z propozycją przystąpienia. Na skutek powyższego pisma i nawiązania kontaktu z niektórymi zakładami przez objazdy inżyniera Związku — w ostatnim półroczu przystąpiły do Związku następujące zakłady: Zarząd Miejski w Działdowie (Gazownia, Wodociągi i Kanalizacja), Wodociągi Miejskie w Strzelnie, Miejskie Wodociągi i Kanalizacja w Kaliszu, Gazownia Miejska w Nakle n. Notecią, Zarząd Miejski w Pakości (Gazownia), Wodociągi Miejskie we Wrześni.

W okresie sprawozdawczym zlikwidowana została gazownia w Szczakowej oraz wystąpiły ze Związku: Gazownia i Wodociągi Miejskie w Tarnowie, Wodociągi Miejskie w Łęczycy i Wodociągi Miejskie w Pleszewie.

W rezultacie obecnie członkami Związku są 54 gazownie, oraz 31 zakładów wodociągowo-kanalizacyjnych.

W ogóle dało się zauważyć zwiększenie zainteresowania się Związkiem nie tylko jego członków, lecz i zakładów niezwiązkowych; coraz więcej napływa zgłoszeń o informacje i porady w sprawach technicznych, zakupów, prawnych itp., próśb o załatwienie różnych spraw w urzędach, wezwań ze strony prezydentów i burmistrzów miast inżyniera Związku do lustracji zakładów.

Posiedzeń Zarządu w roku sprawozdawczym odbyło się 6: dn. 3 IV 1936 r. w Katowicach, dn. 6 VI 1936 r. w Warszawie, 26 VI 1936 r. we Lwowie, 28 IX 1936 r. w Warszawie, 23 XI 1936 r. w Krakowie, 6 III 1937 r. w Warszawie; posiedzenia prezydialne 2: dn. 3 V 1936 r. w Poznaniu i 19 XII 1936 r. w Warszawie.

Apel Zarządu do członków Związku:

1) Zarząd zwraca się do członków Związku z prośbą o nadsyłanie do biura Związku ciekawych i charakterystycznych fotografij zakładów, przeważnie charakteru ogólnego i wykresów, które mogłyby służyć jako materiał propagandowy na wystawy zagraniczne. W tym roku zwracały się w tej sprawie do Związku: International Gas Union w Paryżu i Plynárenské, Vodárenské a Zdravotně-Technické Sdruženi Čsl. w Pradze. Na apel Związku tylko Gazownia Warszawska dostarczyła pięknych zdjęć i wykresów, które zostały wysłane na wystawę do Pragi Czeskiej.

2) Zarząd zwraca się do członków Związku z prośbą o nadsyłanie do biura Związku informacyj o dokonanych poważniejszych inwestycjach i renowacjach, jak również o innych poczynaniach zakładów dla podniesienia stanu gazownictwa lub wodociągarstwa. Poczynania te i osiągnięte rezultaty mogą służyć jako wzór dla innych zakładów. Da to możność Związkowi stworzyć pewną encyklopedię faktów z życia zakładów, stanowiącą materiał dla poradnictwa, jako też dla różnych wniosków z nich wypływających.

3) Biuro Związku wykonało w okresie sprawozdawczym poważniejsze prace: wydano statystyczne mapy wodociągową i gazowniczą, oraz statystykę gazowniczą za 1934/35 r. z zestawieniami za lata 1928 do 1934, jednak zakłady są dość obojętne w stosunku do tych poczynań, gdyż pomimo rozsyłanych powiadomień i okólników oraz niskiej ceny zostało zakupionych przez zakłady zaledwie 20 map wodociągowych i 27 gazowniczych.

Nakład statystyki wynosi 500 egzemplarzy, koszt własny opracowania i wydania za jeden rok 1934/35 wyniósł 2 500 zł, czyli koszt własny jednego egzemplarza wynosi zł 5.

Zarząd apeluje do zakładów, aby nabywały wydawnictwa Związku, wykazując tym aprobatę i umożliwiając dalszą działalność w tym kierunku przez częściowy zwrot kosztów wydawnictwa.

Dyskusja.

Po krótkiej dyskusji uchwalono sprzedawać statystykę gazowniczą po zł 5 za egzemplarz.

W dalszym ciągu dyskusji nad sprawozdaniem poruszono sprawy propagandy gazu, potrzeb gazownictwa na cele renowacyj i inwestycyj, działalności Związku w kierunku gazyfikacji kraju, stosunku Związku Gospodarczego do Związku Miast itp. Zwracano uwagę na uprzywilejowane stanowisko kupców prywatnych w porównaniu z komunalnymi gazowniami, bowiem kupcy prywatni sprowadzają masowo piecyki gazowe i inne przybory zagraniczne i konkurują skutecznie z gazowniami, dla których sprowadzenie do sklepu nawet pojedyńczych przedmiotów z zagranicy jest związane z dużymi rygorami i dużą stratą czasu, a o masowym zaopatrzeniu sklepów nawet mowy być nie może; w związku z tym podnoszono potrzebę czynienia starań, aby w sprawach zakupów

zagranicznych zakłady gazowe były przez władze traktowane na równi z kupcami prywatnymi.

P. Kleindienst zwraca uwagę na brak wykwalifikowanych akwizytorów gazowych, jak również na potrzebę wykonania filmu propagandowego, chociażby niewielkich rozmiarów, mając na uwadze szczupłość środków finansowych.

P. Piwoński porusza sprawę stosowania miału węglowego do opalania kotłów centralnego ogrzewania, podnosząc iż z jednej strony miał wypiera koks i gaz, z drugiej zaś strony wyrządza krzywdę mieszkańcom miast przez wyrzucanie w powietrze do 20% lotnej sadzy i lotnego popiołu. Wobec tego p. Piwoński zwraca się na tym miejscu do Komisji Oddymiania Miast, aby spowodowała wydanie przez władze zarządzenia zabraniającego zadymiania miast przez wyrzucanie w powietrze lotnej sadzy i popiołu przy opalaniu centralnego ogrzewania miałem węglowym w urządzeniach, które zostały skonstruowane dla opalania koksem i które tych wad nie wykazywały. Sprawa jest pilna, gdyż jesteśmy obecnie przed okresem zimowym.

Dalej p. Piwoński zwraca uwagę, że prawo budowlane i o zabudowaniu osiedli z dn. 16 lutego 1928 w art. 174 przewiduje dla gmin możność przekładania na właścicieli działek kosztów urządzenia oświetlenia ulicznego (elektrycznego, gazowego lub innego), nie przewiduje natomiast udziału adiacentów w kosztach ułożenia przewodów gazowych dla innych celów np. ogrzewnictwa. Opracowany w 1937 r. przez Związek Miast wzór uchwały Rady Miejskiej o przekładaniu na właścicieli działek pierwszego urządzenia ulic i placów również tej możliwości nie przewiduje.

Sprawa ta ma duże znaczenie dla gazyfikacji miast, wobec tego p. Piwoński jest zdania, że należy wystąpić do władz o znowelizowanie art. 174 wymienionego prawa.

P. Pisula zaznacza, że przy pierwszym urządzeniu ulic i placów miasta jednocześnie z kablami dla elektryczności winny być prowadzone przewody gazowe.

P. Krzyżkiewicz zaznajomił zebranych z memoriałem krajowych producentów piecyków kąpielowych, wystosowanym do Ministerstwa Przemysłu i Handlu; w memoriale tym petenci zwracają uwagę Ministerstwa na zalew rynku piecykami zagranicznymi po cenach zbyt niskich, dumpingowanych, co utrudnia, a czasem zupełnie uniemożliwia konkurencję i prowadzi niechybnie do zaniku wytwórczości krajowej w tej dziedzinie. Petenci proszą Ministerstwo o wgląd w ten stan rzeczy.

P. Krzyżkiewicz zwraca się do zakładów gazowych z apelem, aby przy wykonywaniu instalacyj stosowali piecyki krajowe, które wcale nie ustępują wyrobom zagranicznym; również przy wykładach i pokazach propagandowych, urządzanych przez gazownie, należy zaznajamiać odbiorców z wyrobami krajowymi.

P. Kłosiński zaznacza, że Gazownia Warszawska popiera stale piece krajowe, lecz niestety nasze fabryki nie wyrabiają wszystkich typów, żądanych przez klientów, na co należy zwrócić petentom uwagę.

P. Kleindienst zaznacza, że konkurencja jest na razie trudna jeszcze i z tego powodu, że zagraniczne piece kąpielowe — Junkersy — cieszą się dużym zaufaniem, a krajowe dopiero wchodzą na rynek i muszą sobie zdobyć wpierw zaufanie, aby móc skutecznie konkurować z Junkersami.

We wszystkich poruszonych sprawach wyjaśnień udzielali pp. Rabczewski i Łopuszański. W rezultacie sprawozdanie Zarządu Walne Zgromadzenie przyjęło jednogłośnie do zatwierdzającej wiadomości.

Sprawozdanie rachunkowe za rok 1936/37 przedstawia się jak następuje:

Bilans na dzień 1 IV 1937 r.

Aktywa:		
1. Kasa		zł 455,79
2. P. K. O.		„ 9 297,93
3. Ruchomości		„ 2 824,96
4. Dłużnicy (zaległe składki):		
a) gazownie	zł 3 030,56	
b) wodociągi	„ 710,86	„ 3 741,42
5. Dłużnicy (różni)		„ 168,19
6. Wydawnictwo map		„ 346,40
7. Wątpliwe należności		„ 10 346,47
		zł 27 181,16
Pasywa:		
1. Fundusz amortyzacyjny		zł 175,95
2. Wierzyciele:		
a) gazownie	zł 70,00	
b) wodociągi	„ 75,00	„ 145,00
3. Fundusz rezerwowy		„ 9 631,34
4. Rezerwa na wątpliwe należności		„ 10 346,47
5. Przewyżka dochodów nad rozchodami za r. 1936/37		„ 6 882,40
		zł 27 181,16

Rachunek strat i zysków.

Winien:		Ma:	
1. Koszty administracyjne	zł 24 670,00	1. Składki członkowskie	zł 46 864,56
2. Koszty ogólne	„ 9 926,41	2. Kurs wodomierzowy	„ 50,00
3. Subwencja Red. „Gaz i Woda“	„ 5 400,00	3. Lustracja gazowni	„ 133,60
4. Amortyzacja ruchomości	„ 403,16	4. Różnice przeszacowania ruchomości	„ 154,51
5. Przewyżka dochodów nad rozchodami (za rok 1936/37)	„ 6 882,40	5. Koszty manipulacyjne	„ 79,30
	zł 47 281,97		Zł 47 281,97

Wykonanie budżetu za 1936/37 r.

Dochody

	Preliminowano zł		Otrzymano zł	
1. Składki członkowskie za 1936/37 r.				
a) od gazowni	29 400,—		26 069,24	
b) od wodociągów	19 600,—	49 000,—	18 454,46	44 523,70
2. Nadwyżka gotówkowa na dzień 1 IV 1936 r.		8 116,41		—
3. Dochody różne		—		417,41
4. Fundusz rezerwowy		—		14 680,24
		57 116,41		59 621,35

Rozchody

	Preliminowano zł		Wydano zł	
1. Koszty administracyjne		26 800,—		23 170,—
2. Dyr. J. Konopce:				
a) za niewykorzystany urlop	1 500,—			
b) jednorazowe wynagrodzenie	2 500,—	4 000,—		4 000,—
3. Koszty ogólne:				
a) lokal, światło, opał	1 920,—		1 969,96	
b) wydatki kancelaryjne	2 700,—		2 484,38	
c) wyjazdy w kraju	2 000,—		1 944,67	
d) „ zagraniczne	2 000,—		1 072,15	
e) składki do stowarzyszeń	300,—		149,03	
f) prenumeraty i książki	300,—		301,40	
g) poczta, telefon, telegraf, opłaty stemplowe	1 500,—		1 049,25	
h) świadczenia	1 000,—	11 720,—	955,57	9 926,41
4. Zakup i renowacja ruchomości		600,—		761,—
5. Reszta subwencji dla czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna“		4 161,—		4 161,—
6. Fundusz rezerwowy na koszty statystyki, propagandy, zjazdy regionalne, nieprzewidziane wydatki itp.		9 835,41		2 548,90
		57 116,41		44 567,31

Po odczytaniu sprawozdania rachunkowego dyr. Łopuszański wyjaśnia poszczególne pozycje:

Do aktywów:

Ruchomości: Zgodnie z uchwałą XVIII Walnego Zgromadzenia z dnia 26 VI 1936 r. został utworzony fundusz amortyzacyjny i w związku z tym sporządzono szczegółowy spis inwentarza z oszacowaniem. Inwentarz podzielono na 4 kategorie: 1) podlegający 15% odpisom na fundusz amortyzacyjny (wartość 1 173,— zł), 2) nie podlegający odpisom (wartość 505,— zł), 3) podlegający zupełnemu umorzeniu przez odpisywanie 15 ÷ 20% na straty (film propagandowy koszt 1 433,70 zł) i 4) podlegający jednorazowemu skreśleniu z inwentarza (wartość 116,42 zł). Wobec powyższego wartość ruchomości na dzień 1 kwiet-

nia 1937 r. po skreśleniu 116,42 zł i 286,74 (20% od 1 433,70 zł) wynosi 2 824,96 zł.

Dłużnicy i wątpliwe należności: W roku sprawozdawczym stworzono osobny rachunek „wątpliwych należności“, przy czym na rachunku dłużników, wynoszącym pokaźną sumę 14 087,89 zł, pozostawiono sumę 3 741,42 zł zaległych składek, która z pewnością wpłynie do kasy Związku (po 1 IV 1937 r. wpłynęło już 1 243,36 zł), sumę zaś 10 346,47 zł składek zaległych lub niesłusznie zaliczonych za szereg lat poprzednich, przeniesiono na rachunek wątpliwych należności. System ten znacznie urealni bilans Związku i nie będzie stwarzać pozorów posiadania przez Związek znacznych środków finansowych, które de facto są fikcją.

Do pasywów:

Fundusz amortyzacyjny 175,95 zł stanowi 15% od sumy 1 173,— zł wartości ruchomości, podlegających amortyzacji i przeznacza się na zamianę zużytych przedmiotów na nowe.

Fundusz rezerwowy w wysokości zł 9 631,34 stanowi rzeczywistą nadwyżkę z lat poprzednich i razem z nadwyżką za okres sprawozdawczy w sumie zł 6 882,40 wynosi sumę zł 16 513,74, która stanowi realny majątek Związku mieszczący się w aktywach (gotówka, ruchomości i zaległe składki pewne).

Do rachunku strat i zysków (wpływy):

Składki członkowskie: suma zł 46 864,56 składa się z sumy zł 44 523,70 — wpływu rzeczywistego składek, należnych za okres sprawozdawczy 1936/37 r., i sumy zł 2 340,86 — realnej ściągalnej zaległości za 1936/37 r.

Poz. 2 w kwocie zł 50 stanowi pozostałość wpływu za kurs wodomierzowy.

Poz. 3 w kwocie zł 133,60 stanowi zwrot od gazowni kosztów przejazdu i diet za wyjazd inżyniera Związku na lustracje.

Poz. 5 w kwocie zł 79,30 stanowi wpływ na koszty manipulacyjne do czasu skasowania przez Zarząd pobierania tych kosztów od członków Związku.

Z kolei przewodniczący Komisji Rewizyjnej p. inż. Słowakiewicz odczytał p r o t o k ó ł K o m i s j i R e w i z y j n e j:

„Komisja Rewizyjna Związku Gospodarczego Gazowni i Zakładów Wodociągowych w Państwie Polskim po otrzymaniu:

1) bilansu zamknięcia z aneksami za rok sprawozdawczy 1936/37,
2) preliminarza budżetowego na rok budżetowy 1937/38, zatwierdzonych przez Zarząd Związku Gospodarczego Gazowni i Zakładów Wodociągowych w Państwie Polskim, zgodnie z § 20 statutu dokonała w dniach 2 ÷ 21 czerwca 1937 r. czynności rewizyjnych i stwierdziła co następuje:

1) bilans otwarcia na dzień 1 kwietnia 1936 r. zgodny jest z bilansem zamknięcia na 31 marca 1936 r.,
2) dokumenty kasowe zgadzają się z zapisami do ksiąg,
3) przedstawiony bilans zamknięcia na dzień 31 marca 1937 r., zamknięty po stronie aktywów i pasywów sumą zł 27 181,16, jest zgodny z zapisami księgi głównej i wykazuje:
   a) w aktywach w pozycji „należności wątpliwe“ zł 10 346,47, w której mieści się kwota zł 906,16 z tytułu mylnie zaliczonych składek,
   b) w pasywach nadwyżkę dochodów nad rozchodami w sumie zł 6 882,40,
4) wykonanie budżetu w roku sprawozdawczym w porównaniu do preliminarza wykazuje zmniejszenie dochodów o zł 4 058,89 w stosunku do preliminowanych oraz zmniejszenie wydatków ogólnych o sumę zł 4 381,43 w stosunku do preliminowanych kwot,
5) odnośnie przedłożonego preliminarza budżetowego na rok 1937/38 Komisja Rewizyjna uznała ten preliminarz za realny.

Wobec powyższych Komisja Rewizyjna wnosi na Walne Zgromadzenie Związku Gospodarczego Gazowni i Zakładów Wodociągowych w Państwie Polskim o udzielenie Zarządowi Związku absolutorium z tym, że Zarząd wystąpi na Walne Zgromadzenie o uznanie poczynionych w roku 1936/37 zmian w pozycji „należności wątpliwe“, polegających na umorzeniu i spisaniu na rachunek „rezerw na należności wątpliwe“ kwoty zł 906,16 z tytułu mylnie zaliczonych składek, oraz o uzyskanie akceptacji Walnego Zgromadzenia wydatku zł 5 400,— jako subwencji do czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna“ zamiast preliminowanej w roku 1936/37 kwoty zł 4 161,—“.

Członkowie Komisji Rewizyjnej:

(—) Inż. Jan Kozłowski (—) Inż. St. Słowakiewicz
(—) Inż. Jan Kłosiński.

W sprawie protokółu Komisji Rewizyjnej dyr. Łopuszański wyjaśnia, że w subwencji 5 400 zł dla czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna“ nie było przekroczenia preliminarza, lecz 4 161 zł było preliminowane jako reszta subwencji, gdyż 1 239 zł było wypłacone w 1935/36 r. awansem i suma ta figuruje w aktywach bilansu za r. 1935/36.

Co do sumy zł 906,16 składek niesłusznie zaliczonych niektórym członkom w latach poprzednich, dyr. Łopuszański wnosi o zupełne skreślenie tej sumy z pozycji „należności wątpliwych“.

Walne Zgromadzenie wnioski dyr. Łopuszańskiego, zamknięcia rachunkowe za 1936/37 r. oraz wniosek Komisji Rewizyjnej o u d z i e l e n i e

Zarządowi absolutorium uchwaliło jednogłośnie.

P. Dziurzyński, po przyjęciu przez Walne Zgromadzenie sprawozdania rachunkowego, podnosi zasługę obecnych władz Związku, które doprowadziły do sanacji finansów Związku, będących w opłakanym stanie parę lat temu, i do doprowadzenia do porządku rachunkowości i sprawozdań, co się wyraziło w realności bilansu, zatwierdzonego obecnie, i wnosi o wyrażenie władzom Związku przez Walne Zgromadzenie podziękowania. Wniosek ten Walne Zgromadzenie przyjęło hucznymi oklaskami.

Prezes Związku p. Rabczewski podziękował Walnemu Zgromadzeniu za uznanie, zaznaczając, że sanacja i uporządkowanie stanu majątkowego zostało dokonane staraniem Prezydium Związku, oraz biura Związku, prowadzonego przez dyr. Łopuszańskiego.

Następnie dyr. Łopuszański przedstawia preliminarz budżetowy na r. 1937/38, uchwalony na posiedzeniu Zarządu w dn. 4 maja 1937 r. Nad preliminarzem budżetowym wywiązała się obszerna dyskusja, w której zabierali głos pp. Dziurzyński, Kotowicz, Wyżnikiewicz, Dalbor, Górecki, Klimczak, Kleindienst, Trompéteur, Pisula i Jankowski, wyjaśnień udzielali pp. Rabczewski i Łopuszański.

Na wniosek p. Łopuszańskiego, poparty przez pp. Kotowicza i Rabczewskiego, uchwalono rachunek „funduszu rezerwowego" zlikwidować i przenieść sumy, na nim figurujące, na rachunek strat i zysków w pozycji „przewyżka dochodów nad rozchodami".

Na wniosek p. Kleindiensta pozycję rozchodową „wyjazdy służbowe w kraju" uchwalono zwiększyć o zł 1 000 do sumy zł 3 500, pozycję zaś „wyjazdy zagraniczne" zmniejszyć o zł 1 000 do sumy zł 1 500, wbrew zdaniu p. Klimczaka, który uważa, że zbyt mało preliminuje się na wyjazdy zagraniczne. P. Kleindienst uzasadnia swój wniosek tym, iż z sumy 3 500 zł możnaby było zwracać koszty podróży na posiedzenia i diety członkom Zarządu.

P. Pisula zaznacza, że przy pobieżnym nawet obliczeniu kosztów wyjazdów nawet tylko 4 razy do roku i diet dla 25 członków Zarządu wyniosłyby one sumę około 8 000 zł, co jest przy obecnych środkach Związku niemożliwe do urzeczywistnienia.

P. Trompéteur uważa za konieczne umożliwienie członkom Zarządu przyjazdu na posiedzenia, chociażby przez podwyższenie składek członkowskich, gdyż zarządy miejskie nie chcą ponosić tych wydatków.

P. Jankowski potwierdza zdanie p. Trompéteura, że zarządy miejskie nie akceptują wydatków na wyjazdy członków Związku na zebrania.

P. Rabczewski informuje, że Ministerstwo Spraw Wewn. wydało okólnikiem zalecenie do Wojewodów, aby zwrócili uwagę przełożonym gmin miejskich o pożyteczności delegowania na Zjazdy Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych właściwych sił technicznych z pośród personelu danej gminy (Dz. Urzędowy Min. Spr. Wewn. nr 15 z dnia 10 VI 1937 r., poz. 114).

P. Klimczak stawia wniosek, aby sprawę umożliwienia członkom Związku wyjazdów na zebrania załatwić w porozumieniu ze Związkiem Miast i wystąpić z odpowiednim memoriałem do władz. Wniosek został przyjęty.

Na wniosek p. Kleindiensta poz. „wydatki na propagandę gazu" uchwalono zwiększyć o 2 000 zł do sumy 3 000 zł.

Na wniosek pp. Dalbora i Kotowicza postanowiono poz. „pozostałość, jako nadwyżka budżetowa" skreślić, a sumę 6 000 zł, pozostałą po przeniesieniu 2 000 zł na propagandę gazu, przenieść do poz. „różne nieprzewidziane". W ten sposób pozycja ta powiększy się do sumy zł 8 828,80 i będzie służyć jako rezerwa na wszelkie potrzeby, które mogą powstać w ciągu roku.

Ostatecznie uchwalono następujący budżet:

Preliminarz budżetowy na 1937/38 rok.

Dochody

1. Składki członkowskie za rok 1937/38 z wyłączeniem wątpliwych:		
a) od gazowni . . .	zł 28 660,60	
b) od zakładów wodociągowych	„ 18 654,46	zł 47 315,06
2. Przewyżka dochodów nad rozrozchodami:		
a) za rok 1936/37. . .	zł 6 882,40	
b) z lat poprzednich . .	„ 9 631,34	zł 16 513,74
		zł 63 828,80

W y d a t k i

1. Koszty administracyjne:		
a) dyrektor	zł 10 000,—	
b) inżynier	„ 7 200,—	
c) pracownicy biurowi (skarbnik, buchalteria, maszynistka)	„ 4 200,—	
d) sekretarka-korespondentka	„ 4 200,—	
e) woźny	„ 2 400,—	
f) porady prawne	„ 1 200,—	zł 29 200,—
2. Koszty ogólne:		
a) lokal, światło i opał	zł 2 000,—	
b) wydatki kancelaryjne	„ 2 500,—	
c) wyjazdy służbowe w kraju	„ 3 500,—	
d) wyjazdy zagraniczne	„ 1 500,—	
e) składki do stowarzyszeń	„ 250,—	
f) prenumeraty i książki	„ 350,—	
g) poczta, telefon, telegraf, opłaty stemplowe	„ 1 500,—	
h) świadczenia społeczne	„ 1 500,—	
i) na cele dobroczynne i społecz.	„ 100,—	zł 13 200,—
3. Zakup i renowacja ruchomości:		
a) maszyna do pisania	„ 1 000,—	
b) inne	„ 200,—	„ 1 200,—
4. Subwencja dla czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna"		„ 5 400,—
5. Koszty statystyk		„ 3 000,—
6. Wydatki na propagandę gazu		„ 3 000,—
7. Różne nieprzewidziane		„ 8 828,80
		zł 63 828,80

S k ł a d k i na 1937/38 r. pozostawiono dotychczasowe, a mianowicie:

S k a l a s k ł a d e k

Klasa		od	do		Składka roczna
I	od produkcji	—	do 150 000 m³	zł	70,—
II	„ „ powyżej	150 000	„ 300 000 „	„	176,—
III	„ „ „	300 000	„ 500 000 „	„	352,—
IV	„ „ „	500 000	„ 700 000 „	„	528,—
V	„ „ „	700 000	„ 1 500 000 „	„	715,—
VI	„ „ „	1 500 000	„ 2 500 000 „	„	825,—
VII	„ „ „	2 500 000	„ 4 000 000 „	„	1 100,—
VIII	„ „ „	4 000 000	„ 10 000 000 „	po „	0,21
	od każdych 1 000 m³, nie mniej jednak niż zł 1 000,—				
IX	od produkcji ponad 10 000 000 m³			po „	0,19
	od każdych 1 000 m³, nie więcej jednak niż 5 000,—				

Składki oblicza się od każdego 1 000 m³ produkcji gazu lub wody w poprzednim roku budżetowym lub kalendarzowym, zależnie od tego, jaki rok wprowadzony jest w danym zakładzie. Zakłady wodociągowe płacą składki o 10% niższe, o ile są one obliczone od produkcji wody, o ile składki oblicza się od ilości wody sprzedanej, zniżka ta nie obowiązuje. Składki do Związku należy wpłacać z początkiem każdego kwartału za 3 miesiące z góry. Wstrzymanie wpłacania składek z powodu wystąpienia ze Związku winno być zgłoszone wraz z wystąpieniem do Zarządu co najmniej na 6 miesięcy naprzód, przy czym wpłata składek obowiązuje do końca roku budżetowego.

Jednocześnie Walne Zgromadzenie upoważniło Zarząd względnie Prezydium Związku do indywidualnej zmiany wysokości składek w razie konieczności dostosowania się do możliwości finansowych poszczególnych członków, oraz do umorzenia zaległości z lat poprzednich, które okażą się nieściągalne, po wyczerpaniu wszelkich ułatwień przez Zarząd dla członków w celu umożliwienia im uiszczenia zaległych składek.

ad 4) Ponieważ zmiana statutu Związku jeszcze nie została przez władze nadzorcze zatwierdzona, Walne Zgromadzenie uchwaliło pozostawić na r. 1937/38 Zarząd w składzie dotychczasowym. Wobec powyższego s k ł a d Z a r z ą d u n a r. 1937/38 przedstawia się jak następuje:

1. Gazownia Miejska m. st. Warszawy,
2. Wodociągi i Kanalizacja m. st. Warszawy,
3. Wodociągi Miejskie w Poznaniu,
4. Gazownia Miejska w Poznaniu,
5. Zakład Gazowy Miejski we Lwowie,
6. Wodociągi Miejskie we Lwowie,
7. Krakowska Gazownia Miejska,
8. Wodociągi i Kanalizacja stoł. król. m. Krakowa,
9. Gazownia Miejska w Łodzi,
10. Miejskie Wodociągi i Kanalizacja w Łodzi,
11. Gazownia Miejska w Bydgoszczy,
12. Miejskie Wodociągi i Kanalizacja w Częstochowie,
13. Miejskie Zakłady Siły, Światła i Wody w Lesznie,
14. Królewsko-Hucka Gazownia S. A. w Chorzowie,
15. Wodociągi Powiatowe w Katowicach,
16. Miejskie Wodociągi i Kanalizacja w Kielcach,
17. Miejskie Zakłady dla Światła i Wody w Gnieźnie,
18. Gazownia Miejska w Grudziądzu,
19. Wodociągi Miejskie w Przemyślu,
20. Gazownia w Wilnie,
21. Miejskie Wodociągi i Kanalizacja w Wilnie,
22. Gazownia i Wodociągi Miejskie w Inowrocławiu,
23. Gazownia i Wodociągi Miejskie w Chełmnie,

24. Górnośląska Centrala Gazowa w Hajdukach Wielkich,
25. Delegat Zrzeszenia Gazowników i Wodociągowców Polskich.

Do Komisji Rewizyjnej wybrano ponownie pp.: Słowakiewicza Stanisława, Kozłowskiego Jana, Kłosińskiego Jana, Marczewskiego Jerzego, Dzierżykraj-Morawskiego Jana.

ad 5) Na Walne Zgromadzenie nie wpłynęły do Zarządu żadne wolne wnioski, wobec tego przewodniczący p. Rabczewski ogłasza o godz. 21 min. 20 zamknięcie obrad Walnego Zgromadzenia i dziękuje zebranym za tak liczne przybycie i rzeczową dyskusję nad sprawami Związku.

Wieczorem, po zakończeniu Walnych Zebrań. odbyło się jeszcze posiedzenie Zarządu Związku Słowiańskich Zrzeszeń Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych, w którym wzięli udział z ramienia Czechosłowacji pp. Jedlička, Snižek i Suza, z ramienia zaś Polski pp. Rabczewski i Klimczak. Rozważano polski projekt zmiany nazwy Związku, sprawę wymiennych praktyk, udziału Związku w III Międzynarodowym Kongresie, następnego posiedzenia itd.

Trzeci dzień obrad: 23 czerwca.

Tego dnia rozpoczęto również o godz. 8 rano prace w sekcjach.

W sekcji gazowniczej wysłuchano i przedyskutowano następujące referaty:

dyr. Juliusz Pisula: „Stosowanie gazu w Gnieźnieńskiej Rzeźni Miejskiej",

inż. Adam Bittner i Witold Michel: „Doświadczenia nad pracą gazomierzy wysokosprawnych i normalizacja gazomierzy",

inż. Jan Zawidzki: „Porównanie energetyczne gazu i energii konkurencyjnej",

inż. Edmund Bartlet: „Modernizacja pieców Glover-West w Gazowni Miejskiej m. st. Warszawy",

dyr. Czesław Swierczewski: „O wymaganym wykształceniu teoretycznym i zawodowym od inżynierów pracujących w gazownictwie w państwach europejskich",

dyr. inż. Bronisław Klimczak: „Możliwości rozwoju gazownictwa w Polsce",

inż. Ignacy Piątkiewicz: „Budowa gazociągu dalekosiężnego Chodowice — Kochawina — Chodorów",

inż. Józef Ciepły: „Badania aparatów i przyborów gazowych w Gazowni Warszawskiej",

inż. Kazimierz Muszkat: „O reglamentacji przerobu smoły".

W związku z referatem dyr. Swierczewskiego postanowiono wszcząć akcję zmierzającą do kreowania odpowiednich katedr przy wyższych uczelniach. Akcję tę poruczono Zarządowi Zrzeszenia. Co do obsadzania w gazowniach stanowisk, nie wymagających wyższych studiów, wyrażono dezyderat, aby przede wszystkim uwzględniać absolwentów Państwowej Szkoły Przemysłowej w Bydgoszczy. Referat dyr. Klimczaka stał się również źródłem dwóch wniosków, mianowicie ogólnego wniosku referenta dotyczącego podstaw rozwojowych gazyfikacji kraju, oraz wniosku dyr. Seiferta w sprawie przepisów normujących prowadzenie zakładów miejskich. Oba te wnioski przyjęto.

Połączone sekcje wodociągowo-kanalizacyjna i techniczno-sanitarna obradowały nad następującymi tematami:

inż. Tadeusz Kielanowski: „O chlorowaniu i chloraminowaniu wód wodociągowych",

inż. Bronisław Rafalski: „Wodociągi grupowe są inwestycją pierwszorzędnej potrzeby",

inż. Alfred Konopka: „Potrzeba ustalenia aktualnej statystyki wodociągowo-kanalizacyjnej z punktu widzenia racjonalnej gospodarki przedsiębiorstw",

Ignacy Piotrowski i inż. Mieczysław Seifert: „Elastyczne połączenia rur żeliwnych".

W dłuższej dyskusji nad referatem inż. Rafalskiego wysunięto pewne wątpliwości co do słuszności tez autora, wobec czego wnioski jego przekazano do rozważenia sekcji wodociągowo-kanalizacyjnej. Z powodu nieobecności inż. A. Konopki referat jego odczytał I. Piotrowski. Wypowiedziano się za potrzebą prowadzenia przez wszystkie zakłady wodociągowe i kanalizacyjne statystyki według jednolitych wzorów, a zrealizowanie wniosku co do prowadzenia obowiązkowej statystyki polecono sekcjom wodociągowo-kanalizacyjnej i techniczno-sanitarnej. W dyskusji nad ostatnim referatem wypowiadano się za celowością stosowania do przewodów gazowych i wodo-

ciągowych połączeń elastycznych, oraz wyrażono życzenie wprowadzenia tych połączeń u nas.

O godz. 12 w południe odbyło się ostatnie posiedzenie plenarne Zjazdu, na którym przede wszystkim sekretarze sekcyj przedstawili uchwalone w czasie obrad wnioski i dezyderaty.

Wnioski sekcji gazowniczej:

1) Wniosek dyr. inż. Bron. Klimczaka:

„XIX Zjazd Polskich Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych, odbyty w Grudziądzu 1937 roku, stwierdzając, że podstawą uprzemysłowienia kraju jest racjonalne wykorzystanie naturalnych zasobów energetycznych:

a) apeluje o jak najściślejszą współpracę wszystkich przedsiębiorstw i czynników zainteresowanych w gospodarce energetycznej, celem opracowania problemu ugazowienia całego kraju z uwzględnieniem gazu węglowego, koksowniczego, ziemnego, oraz z surowców zastępczych, z planem ich współpracy i kalkulacją opłacalności zamierzonych inwestycyj;

b) uważa, że problemy gazyfikacji i elektryfikacji powinny być traktowane jako czynniki uzupełniające się w gospodarce energetycznej;

c) zwraca się do Rządu z prośbą, by postulaty związane z gazyfikacją kraju były popierane w odnośnych resortach gospodarczych.“

2) Wniosek dyr. inż. Mieczysława Seiferta:

„XIX Zjazd Polskich Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych uprasza Min. Spraw Wewnętrznych o wydanie przepisów normujących prowadzenie zakładów miejskich przy założeniu, że przepisy te uwzględnią zasady administracyjne i finansowe stosowane w przemyśle.“

3) Wniosek dyr. Czesława Swierczewskiego:

„XIX Zjazd Polskich Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych stwierdza, że wobec doniosłego znaczenia, jakie posiada gazownictwo w gospodarce krajowej, niezbędne jest utworzenie w najkrótszym czasie odpowiednich katedr przy wyższych uczelniach w celu przygotowania sił fachowych.“

Dezyderat:

„XIX Zjazd Polskich Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych zwraca się do Min. Spraw Wewnętrznych z prośbą o wydanie zarządzeń, aby przy obsadzaniu w gazowniach stanowisk nie wymagających wyższych studiów, uwzględniono w pierwszym rzędzie absolwentów Państwowej Szkoły Przemysłowej w Bydgoszczy, która posiada wydział gazowniczy.“

Wnioski połączonych sekcyj wodociągowo-kanalizacyjnej i techniczno-sanitarnej:

1) Wnioski dyr. inż. Włodzimierza Rabczewskiego:

„a) Podstawą wszelkich urządzeń do zaopatrywania miasta lub osiedla w wodę jest wyszukanie właściwego źródła wody, dającego rękojmię trwałego zabezpieczenia tego miasta lub osiedla w dostateczną ilość zdatnej do wszelakiego użytku wody.

b) Przy wyborze źródła wody, należy dawać pierwszeństwo wodom wgłębnym, wyskokowym, następnie wodom wgłębnym gruntowym, na ostatnim miejscu — wodom powierzchniowym. Nie należy jednakże zapominać, że dostateczna ilość wody ma większą wagę niż dostateczna jakość, bowiem jakość wody może być poprawiona za pomocą stosownych urządzeń, ilości zaś wody w granicach możliwej wydajności źródła żadne urządzenia powiększyć nie są w stanie.

c) Koszty właściwego zbadania źródeł wody dla danego osiedla w żadnym razie nie mogą być uznawane za odstraszająco wielkie, gdyż wydatkowanie ich ma na celu najwyższe dobro ludzkie — zdrowie i życie, amortyzują się zaś one w okresie wielu dziesiątków, a nawet setek lat.

d) Poszukiwania wody i jej badania, wymagające wielkich zasobów wiedzy fachowej i doświadczenia, winny być w każdym wypadku prowadzone przy udziale właściwych, rutynowanych fachowców, przy czym poszukiwania wód wgłębnych wymagają obowiązkowego udziału doświadczonego hydrogeologa.“

2) Wnioski do referatu inż. Zygmunta Rudolfa:

„a) Biorąc pod uwagę, że nie prędko wszystkie osiedla w Polsce będą mogły zdobyć się na wybudowanie spławnej kanalizacji, Zjazd Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych uznaje za konieczne, aby zostały wydane ogólno-państwowe przepisy, normujące budowę miejscowych urządzeń do usuwania i oczyszczania ścieków, celem wzmożenia, usprawnienia i zracjonalizowania akcji zaprowadzenia tych urządzeń w osiedlach nieskanalizowanych.

b) Ponieważ oczyszczanie ścieków, zarówno z miast, zakładów przemysłowych, jak i poszczególnych domów, wymaga zastosowania właściwej metody, zabezpieczającej czystość wód, gleby i powietrza, a sposoby oczyszczania ścieków mogą być ustalone jedynie drogą studiów i doświadczeń w warunkach miejscowych, Zjazd Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych uważa za konieczne, aby w Polsce została utworzona Centralna Stacja badania metod oczyszczania ścieków, utrzymywana ze środków rządowych, samorządowych i zakładów przemysłowych, która by obsługiwała poszczególne miasta, osiedla i zakłady przemysłowe na terenie całego Państwa."

3) Wniosek do referatu inż. H. Wojciechowskiego i inż. S. Zagórskiego:

„XIX Zjazd Polskich Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych wyraża przekonanie, że gminy powinny uzyskać monopol usuwania śmieci z nieruchomości miejskich, tj. posiadać prawo wprowadzenia przymusu korzystania przez mieszkańców miast z urządzeń do usuwania śmieci wprowadzonych przez gminę. W związku z tym XIX Zjazd uważa za konieczne uregulowania tej sprawy ustawowo."

4) Wniosek do referatu inż. Alfreda Konopki:

„XIX Zjazd Polskich Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych uznaje nieodzowną potrzebę prowadzenia przez Zakłady Wodociągowe i Kanalizacyjne racjonalnej statystyki wodociągowej i kanalizacyjnej wg jednolitych wzorów zatwierdzonych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych."

5) Wniosek do referatu Ignacego Piotrowskiego i inż. Mieczysława Seiferta:

„XIX Zjazd Polskich Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych uznaje zastosowanie połączeń elastycznych do przewodów gazowych i wodociągowych za bardzo celowe i uzasadnione i zwraca się do przemysłu odlewniczego z apelem o umożliwienie tych połączeń w Polsce."

Na zakończenie zabrał głos prezes dyr. Klimczak, stwierdzając z zadowoleniem, że cel Zjazdu został spełniony, prawie wszystkie referaty rozpatrzone i przedyskutowane, a wnioski uchwalone.

Zamykając Zjazd złożył przewodniczący gorące podziękowanie wszystkim instytucjom, organizacjom i osobom, które przyczyniły się do jego udania, a zwłaszcza władzom państwowym centralnym i protektorom Zjazdu, Zarządowi m. Grudziądza na ręce p. prezydenta Włodka, miejscowym władzom państwowym, pp. staroście powiatowemu i grodzkiemu w Grudziądzu Klotzowi, inż. mgr Rudolfowi, inż. Krzyżkiewiczowi, prezesowi Izby Skarbowej w Grudziądzu pp. Kossjorowi, gen. bryg. Sawickiemu, ks. dr Pastwie, Stałemu Komitetowi Łącznikowemu, Miejscowemu Komitetowi Organizacyjnemu, prasie miejscowej i zamiejscowej, Komitetowi Pań i przewodniczącej tego Komitetu p. prez. Wandzie Włodkowej, przewodniczącym obrad sekcyjnych pp. Dziurzyńskiemu, Piwońskiemu, Rodze, Seiferowi, Swierczewskiemu, Benedyktowiczowi, Orzelskiemu, Piotrowskiemu, Rabczewskiemu, Rudolfowi, Sulimirskiemu, zagranicznym gościom pp. Jedličce, Snižkowi, Haitmanowi, Suzie, Vaterowi, Kocugovsowi, wszystkim referentom i biorącym udział w dyskusji, redaktorowi czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna" drowi Dolińskiemu, gen. sekretarzowi P. K. En. inż. Siwickiemu, sekretarzom Zjazdu pp. Kłosińskiemu, Myszkowskiemu i Piotrowskiemu, oraz wszystkim wystawcom i wszystkim osobom nie wymienionym, które pracą swą przyczyniły się do udania XIX Zjazdu i wystawy. Specjalnie serdeczne podziękowanie złożył dyr. Klimczak organizatorom i gospodarzom Zjazdu pp.: Jankowskiemu, Dolatowskiemu, Dominickiemu i Kempie, którzy tyle trudu i pracy położyli koło urządzenia Zjazdu.

W końcu przewodniczący złożył imieniem Zjazdu nowo obranemu prezesowi Polskiego Zrze-

szenia G. W. i T. S. p. dyr. inż. Włodzimierzowi Rabczewskiemu najserdeczniejsze życzenia owocnej dalszej pracy i zamknął Zjazd, zapraszając wszystkich uczestników na rok następny do Chorzowa.

Po zamknięciu Zjazdu około 100 uczestników zwiedziło miejscową fabrykę maszyn rolniczych "Unia". Po południu wyruszyły z Grudziądza dwie wycieczki. Jedna w ilości około 60 osób pojechała do Torunia, celem zwiedzenia Zakładów Polskiej Fabryki Wodomierzy i Gazomierzy. Druga wycieczka, w której wzięło udział 65 osób, pojechała statkiem do Tczewa, a stamtąd koleją do Gdyni. W Gdyni zwiedzono wodociągi, gazownię, budującą się rzeźnię, port, oczyszczalnię ścieków, kończąc tę miłą wycieczkę przejażdżką do Orłowa. Gośćmi w Gdyni opiekowali się dyrektor miejscowych wodociągów inż. Michalski, oraz inż. Staszkiewicz z ramienia firmy "Gazolina".

Nowe wydawnictwa.

Wodociągi i Kanalizacja m. st. Warszawy 1886—1936. Pod tym tytułem opublikowały Wodociągi i Kanalizacja m. st. Warszawy wyczerpującą i doskonale opracowaną monografię pod redakcją inż. Włodzimierza Rabczewskiego, dyrektora, oraz inż. Stanisława Rutkowskiego, b. wicedyrektora Wodociągów i Kanalizacji m. st. Warszawy. Dzieło to obejmuje tom o 615 stronach (oprócz wstępu i spisu rzeczy), oraz tekę z 26 załącznikami. Tekst ilustrowany jest bardzo bogato.

Monografia tego typu, o tak szerokim zakroju i tak starannie wykonana, zajmuje wyjątkowe stanowisko w naszej literaturze technicznej. Ile pracy trzeba było włożyć w jej wykonanie, zda sobie sprawę każdy, kto przez dłuższy szereg lat współpracował w rozwoju jakiejś placówki technicznej. Fakty z jej życia bardzo prędko zapadają w niepamięć, a po latach kilkudziesięciu niezmiernie jest trudno odtworzyć dokładnie bieg wypadków. Pewnym ułatwieniem były dwie publikacje poprzednie z r. 1895 i 1911, a zwłaszcza ta ostatnia, opracowana w związku z 25-leciem Wodociągów i Kanalizacji Warszawy. Obecnie wydana praca jest uzupełnieniem poprzedniego opisu. Omawiana praca spełni doniosłą rolę, gdyż nie tylko jest ciekawą historią rozwoju wielkiego dzieła w stolicy, nie tylko jest chlubnym świadectwem wystawionym polskiej myśli technicznej i trudowi polskiego inżyniera, ale będzie doskonałym podręcznikiem dla wszystkich pracujących na polu rozwoju instytucyj samorządowych, zarówno w dziale administracyjnym, jak też technicznym, a także dla słuchaczy uczelni technicznych.

Należy się wdzięczność dyr. inż. Włodzimierzowi Rabczewskiemu i jego współpracownikom za podjęcie wielkiego trudu, z którego wywiązali się tak chlubnie.

Na koniec należy podnieść staranność wykonania mnóstwa rysunków i fotografij. *J. D.*

„Handbuch der Gasindustrie" wydawany przez firmę O. Oldenbourg w tomie 6 zawiera **„Technische Gase und deren Eigenschaften"**, w opracowaniu dr inż. Horst Brücknera (Karlsruhe).

Tom ten składa się z dwóch części osobno paginowanych. Pierwsza część, objętości 146 stron, nosi tytuł: „tabele gazowe, własności fizykalne, termodynamiczne i opałowe gazów i innych paliw". Zebrane tu tabele dają bardzo cenny i wszechstronny materiał cyfrowy. Zasadnicze pojęcia dotyczące każdego z działów zostały wyjaśnione w sposób jasny i ścisły. Drugą część, obejmującą 206 stron, nazwał autor: „inne gazy techniczne". Nazwa ta niezupełnie odpowiada treści. Część ta omawia: prażenie węgli kamiennych („Schwelung") z szczegółowym opisem różnych systemów; gazy rozpadowe i destylacyjne z olejów i smół; metan, z opisem gazów ziemnych i ich przeróbki, gaz gnilny, katalityczną redukcję tlenków węgla do metanu i rozpad metanu na mieszaniny tlenku węgla i wodoru; gazy „skroplone", propan i butan oraz gazol; gaz olejowy, benzynowo-powietrzny, skraplanie powietrza, tlen (znaczenie, wytwarzanie, przechowywanie, przesyłka), azot, gazy szlachetne, rozdział gazu węglowego przez sprężanie, tlenek węgla (metody otrzymywania), wodór (metody i koszty produkcji).

Jak widzimy w drugiej części również wiele miejsca poświęcono gazom, które zaliczyć musimy do paliw i które słuszniej byłoby pomieścić w części

pierwszej. Ta uwaga w niczym nie umniejsza dużej wartości podręcznika, zawierającego pierwszorzędny i starannie zestawiony materiał. Książka ta powinna oddać technikom pracującym na polu gazownictwa duże usługi. Obie części, a zwłaszcza druga są ilustrowane wykresami i rysunkami technicznymi, które doskonale uzupełniają treść. *J. D.*

Inż. L. Dreher. Wiadomości podstawowe z dziedziny metalografii żelaza i stali. (Wydaw. Stowarzyszenia dla Rozwoju Spawania i Cięcia Metali, Warszawa 1937. Str. 49, rys. 25. Cena 1 zł).

W badaniach połączeń spawanych najważniejszą rolę odgrywają badania metalograficzne, gdyż — pozwalając na dokładne wniknięcie w procesy metalurgiczne zachodzące przy spawaniu i ułatwiając ich zrozumienie — stanowią najbardziej skuteczną pomoc przy doskonaleniu metod spawania, przy doborze odpowiednich spoiw itp. Wiadomości podstawowe z metalografii są więc dziś potrzebne nie tylko inżynierom i technikom, ale również i inteligentnym samodzielnym spawaczom, którzy pragną dokładnie zrozumieć proces spawania.

Broszura p. inż. L. Drehera, asystenta przy Katedrze Technologii Mechanicznej Metali na Politechnice Lwowskiej, zawierając zasadnicze wiadomości z metalografii, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb spawalnictwa, wyłożone w sposób dostępny nawet dla osób nie posiadających technicznego wykształcenia, stanowi dla naszej popularnej literatury technicznej cenny nabytek. Przystępna cena umożliwia jak najszersze jej rozpowszechnienie.

Prace Kongresu Inżynierii Chemicznej Światowej Konferencji Energetycznej ukazały się w druku z końcem czerwca r. b., w wydaniu londyńskiej firmy Percy Lund Humphries & Co. Całość — w 5 tom. — zawiera 121 referatów kongresowych wraz z dyskusją i ogólnymi sprawozdaniami z prac każdej z 12 sekcyj.

Tom I (sekcje A i B) obejmuje materiały stosowane do budowy urządzeń chemicznych, jak żelazo i stale odporne na korozję, materiały ogniotrwałe, guma, masy plastyczne, wyroby kamionkowe itd., tom II (sekcje C i D) — rozdrabnianie, sortowanie i mieszanie, elektrolizę i inne zastosowania elektryczności, tom III (sekcje E, F, G i H) — destylację rozkładową, przeróbkę i usuwanie wód ściekowych i materiałów odpadkowych, smarowanie, reakcje pod wysokim ciśnieniem i w vacuum, wymianę ciepła, tom IV (sekcje J, K, L i M) — kształcenie inżynierów chemików, administrację, bezpieczeństwo pracy i urządzenia społeczne, nowe kierunki rozwojowe w oczyszczaniu wody, organizację prac badawczych w przemyśle itd, tom V — spis rzeczy i autorów.

Całość oprawna kosztuje £ 12, pojedyńczy tom £ 3.

Z życia organizacyj.

Odznaczenia członków Polskiego Zrzeszenia Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych. Na liście osób, które otrzymały odznaczenia w dniu 11 listopada r. b. figurują następujący członkowie Polskiego Zrzeszenia G. W. i T. S.: prof. inż. Adam Koss — Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski, dyr. inż. Włodzimierz Rabczewski — Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, dyr. inż. Stefan Dażwański, inż. Gustaw Foltański, dyr. inż. Stanisław Gundlach, dyr. inż. Bronisław Klimczak, inż. Czesław Kłobukowski, inż. Alfred Konopka (po raz drugi), inż. Jerzy Łepkowski, dyr. inż. Emil Piwoński — Złoty Krzyż Zasługi, inż. Władysław Lesiewski, inż. Jan Przychodzki, inż. Teofil Truszkowski — Srebrny Krzyż Zasługi.

Wszystkim odznaczonym składa Redakcja naszego pisma w tej drodze gratulacje, życząc dalszej długoletniej owocnej pracy dla dobra gazownictwa, wodociągarstwa i techniki sanitarnej.

Skład Prezydium Polskiego Zrzeszenia G. W. i T. S. na r. 1937/38, podany w poprzednim zeszycie naszego czasopisma, uległ zmianie przez wejście do Prezydium czwartego wiceprezesa. Mianowicie w dniu 29 października r. b. odbyło się pierwsze plenarne posiedzenie Sekcji Wodociągowo-Kanalizacyjnej, na którym przewodniczącym tej Sekcji wybrany został p. inż. Stanisław Downarowicz. Zgodnie zatem ze statutem Zrzeszenia p. inż. Downarowicz wszedł do Prezydium jako wiceprezes.

REDAKTOR ODPOWIEDZIALNY: DR INŻ. JAROSŁAW DOLIŃSKI. — SEKRETARZ REDAKCJI: INŻ. JÓZEFA CZAPLICKA

Drukarnia Polska Fr. Zemanka w Krakowie, ul. Tadeusza Kościuszki 3.

TOWARZYSTWO KONTYNENTALNE DLA HANDLU i PRZEMYSŁU S. A.

Kraków, Kopernika 6
Tel. 150 10 seria

Warszawa, Królewska 18
Tel. 510 47, 691 98, 610 14

Poznań, Fr. Ratajczaka 36
Tel. 58 34 i 58 39

Lwów, Gazowa 7
Tel. 103 20, 103 21

Borysław, Drohobycka 12
Tel. 17 39 i 12 60

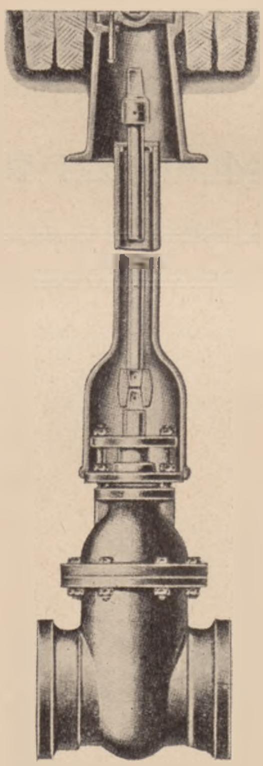
Trzebinia, Chrzanowska
Tel. 39

poleca po cenach konkurencyjnych do dostawy:

z reprezentowanej generalnie fabryki:

„Węgierska Górka" Górnicza i Hutnicza S. A.
w Węgierskiej Górce

ZNAK FABRYCZNY

Wszelkiego rodzaju **armatury żeliwne** z uzbrojeniem bronzowym, w szczególności dla wodociągów, jak: zasuwy kielichowe i kołnierzowe, kompletne obudowy i skrzynki uliczne do zasuw, zasuwy nawiertne do połączeń domowych, hydranty podziemne, stojaki i skrzynki uliczne do tychże, oraz hydranty nadziemne z samoczynnym odwodnieniem.

W programie rozszerzenia wytwórczości powyższej fabryki przygotowuje się:

zasuwy płaskie do gazu

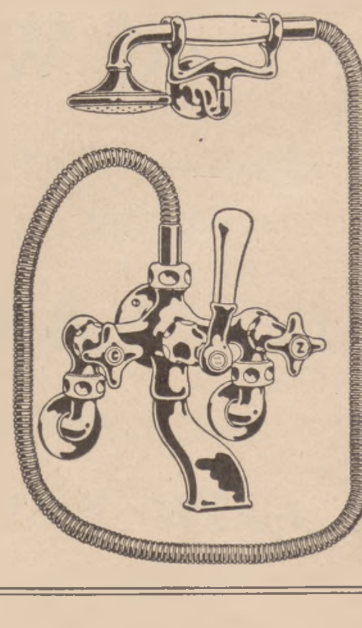
zasuwy do centralnego ogrzewania

zawory skośne do centralnego ogrzewania

Z własnej
Fabryki Armatur w Łagiewnikach
k/Krakowa

ZNAK TK OCHRONNY

Armatury wszelkiego rodzaju mosiężne i bronzowe dla wody, pary, gazu, centralnego ogrzewania oraz toaletowe poniklowane i chromowane.

Wszelkie armatury są przed wysyłką ściśle kontrolowane na działanie i ciśnienie do 25 atmosfer.

Dostawa następuje na życzenie bezpośrednio z fabryki lub z naszych własnych składów.

„POLGAZ“

Fabryka ŻARÓWEK gazowych

Sp. z ogr. por.

we Lwowie, Kr. Leszczyńskiego 11 a

Telefon Nr 2437

założona przez Polski Bank Przemysłowy i Powszechny Bank Kredytowy we Lwowie

Wyłączna sprzedaż przez:

Zakład Gazowy Miejski we Lwowie

Adr. tel.: „Gazownia“ Lwów. — Telef. Nr 492 i 43

dostarcza: siatki żarowe specjalne dla oświetlenia gazowego po cenach konkurencyjnych. Utrzymuje stale na składzie: druciki i haczyki niklowe, haczyki stojaki magnezjowe do zawieszania siatek stojących wszystkich typów, kostki magnezjowe dla palników wiszących, rurki magnezjowe ochronne do drucików i rurki do płomyków dziennych.

Graetzin wisząca.

Auera stojąca.

Szczegółowe oferty na każde żądanie.

KANALIZACYJNE rury i kształtki KAMIONKOWE

dostarcza na prawach wyłączności

CENTRALA SPRZEDAŻY WYROBÓW KAMIONKOWYCH

telef. 296-32 i 279-64

P. K. O. Nr 217.97

Warszawa, ul. Kredytowa 9, m. 10.

adres telegraficzny: „Warszawa-Kamionka“.

Reprezentowane fabryki:

„MARYWIL“

Fabr. Wyrob. Szamotowych i Kamionkowych W RADOMIU I SUCHEDNIOWIE

KAWENCZYŃSKIE ZAKŁADY CEGIELNIANE KAZIMIERZA GRANZOWA

Spółka Akcyjna w Kawenczynie pod Warszawą

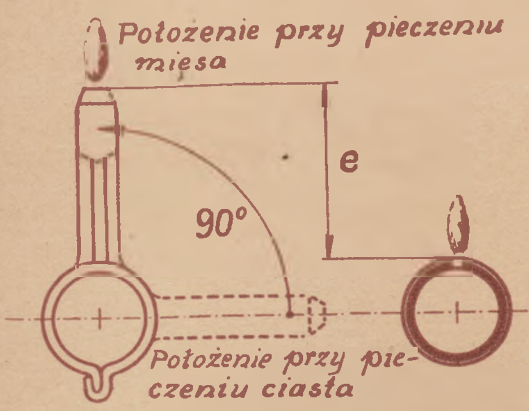
ZAKŁADY CERAMICZNE „ZŁOTOGLIN“

Spółka Akcyjna w Warszawie

Na żądanie wysyłamy gratis warunki techn. wyrobu i odbioru.

Ulepszone palniki w piekarnikach

Wszystkie nasze kuchnie gazowe z piekarnikiem i piekarnik nr 133/II wyposażone są w nowy typ palnika piekarnikowego o kształcie zwężającym się.

Przy ustawieniu pionowym palnika płomienie sięgają wyżej niż przy dawniejszym i dają od razu intensywne gorąco do pieczenia mięsa.

Przy ustawieniu poziomym palnika płomienie sięgają dalej do środka dna piekarnika przez co uzyskuje się lepsze i równomierniejsze ogrzanie spodu piekarnika potrzebne do pieczenia ciasta.

Obok umieszczony rysunek uwidacznia wyżej opisane pozycje nowego typu palnika (a) w stosunku do dawniejszego palnika okrągłego (b).

HERZFELD & VICTORIUS SPÓŁKA AKCYJNA W GRUDZIĄDZU.